МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему**: «ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0123-з
спеціальності: 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
А. О. Левон

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н. _____ Г. З. Скірко

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н. _____ А. Ф. Курінна

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
«____» _____20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Левон Анастасії Олександрівні

1. Тема роботи: «Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання»
керівник роботи Скірко Ганна Захарівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
затверджені наказом ЗНУ від «24» вересня 2024 року № 1446-с

2. Строк подання студентом роботи: 17 лютого 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали педагогічної практики, курсових робіт

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): проаналізувати сутність ключових понять дослідження; з’ясувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці сучасної дошкільної освіти; теоретично обґрунтувати питання підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

5. Перелік графічного матеріалу: рисунків 3, таблиць 10.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Скірко Г. З.	04.03.24 р.	04.03.24 р.
Розділ 1	Скірко Г. З.	08.04.24 р.	08.04.24р.
Розділ 2	Скірко Г. З.	06.06.24 р.	06.06.24р.
Висновки	Скірко Г. З.	09.09.24р.	09.09.24р.
Додатки	Скірко Г. З.	30.10.24р.	30.10.24р.

7. Дата видачі завдання: 02.03.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Збір та систематизація матеріалу	лютий	виконано
2.	Написання вступу	березень	виконано
3.	Написання першого розділу	квітень-травень	виконано
4.	Написання другого розділу	червень	виконано
5.	Написання висновків	вересень	виконано
6.	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7.	Оформлення роботи, рецензування	листопад-грудень	виконано
8.	Захист	березень	

Студент _____ Левон А. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Скірко Г. З.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Вахняк Н. В
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 71 с., 3 таблиці, 10 рисунків, 80 джерел, 2 додатка.

Об'єкт дослідження: підготовка майбутніх вихователів у вищій школі.

Предмет дослідження: педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в університетах до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати, обґрунтувати та дослідити педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в університетах до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз наукових джерел з метою виявлення проблем, порівняння; узагальнення теоретичних підходів із метою визначення категоріального апарату дослідження; емпіричні: бесіди, анкетування, вивчення навчальної документації, психодіагностичні методики; методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Теоретичне значення роботи полягає у здійснені теоретичного аналізу груп понять, які утворюють підґрунтя розуміння проблеми підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання: «професійна підготовка», «інноваційна діяльність», «інклюзивне навчання».

Практичне значення роботи полягає в розробці навчального спецкурсу на тему «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання».

Галузь використання: заклади вищої освіти, заклади та установи позашкільної освіти.

ВИХОВАТЕЛЬ, ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ, ПІДГОТОВКА, УНІВЕРСИТЕТ

SUMMARY

Levon A. O. Preparing Future Educators of Preschool Education Institutions for Innovation in the Context of Inclusive Education

The qualification work: 71 pages, 3 tables, 10 pictures, 80 sources, 2 annex.

Object of the study: training of future educators in higher education.

The subject of the study: pedagogical conditions for training future preschool teachers at universities for innovative activities in inclusive education.

Purpose of the study: to theoretically analyse, substantiate and investigate the pedagogical conditions of training future preschool teachers at universities for innovative activities in inclusive education.

Research methods: theoretical: analysis of scientific sources in order to identify problems, compare and contrast different views on the problem of training future preschool teachers for innovative activities in inclusive education; generalisation of theoretical approaches to determine the categorical apparatus of the study; empirical: interviews, questionnaires, study of educational documentation, psychodiagnostic methods; methods of mathematical statistics for quantitative and qualitative analysis of empirical data.

The theoretical significance of the work lies in the theoretical analysis of groups of concepts that form the basis for understanding the problem of training future preschool teachers for innovative activities in inclusive education: “professional training”, “innovative activity”, “inclusive education”.

The practical significance of the work lies in the development of a special training course on the topic “Fundamentals of forming the readiness of future educators to implement innovative activities in inclusive education”.

Field of application: higher education institutions, out-of-school education institutions.

Keywords: educator, preschool education institution, innovative activity, inclusive education, training, university.

ЗМІСТ

Вступ…… 6
Розділ 1. Теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх вихователів в умовах вищої освіти…… 9
1.1. Зміст підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти…… 9
1.2. Специфіка інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання……... 24
1.3. Структура готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання..... 33
Розділ 2. Дослідження педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в університетах до майбутньої діяльності в умовах інклюзивного навчання…….…… 43
2.1. Організація і методика емпіричного дослідження…… 43
2.2. Навчальний курс «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання»……..…… 56
Висновки……..... 71
Список використаних джерел…… 73
Додатки…… 83

ВСТУП

Сучасне суспільство характеризується винахідництвом та інноваціями. За змістом, формами та методами навчання освіта постійно вдосконалюється згідно розвитку суспільства, його технологізації. Особливістю освіти нині є співвідношення в її змісті інноваційного та традиційного. Формування майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти вимагає у процесі підготовки в умовах вищої школи постійного професійного зростання, появу цінностей інноваційної педагогічної діяльності, урахування аспектів інклюзивного навчання дітей.

Підготовці майбутніх вихователів в українському нормативно-правовому просторі сприяють такі законодавчо-правові акти як Конституція України, Закон України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), проєкт Закону України «Про дошкільну освіту» (2022 р.); Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про заклад дошкільної освіти» (2003 р.), «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» (2019 р.); Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021 р.); Концепція «Нова українська школа» (2016 р.). З'ясовано, що зростають вимоги до професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти задля забезпечення гармонійного розвитку сучасних дітей.

Всебічна увага суспільства до якості освіти дітей дошкільного віку, зумовлена важливістю цього вікового періоду загалом для формування майбутньої особистості, що підтверджується низкою педагогічних досліджень.

У фундаментальних дослідженнях українських науковців (А. Богуш, Т. Кучай, Л. Сущенко та ін.) пріоритетною визнано підготовку педагогічних працівників, спроможних оптимально оволодівати уміннями опановувати професійними компетенціями, збагачувати власний педагогічний досвід, використовуючи інноваційні технології в реальному виховному процесі.

Особливості різнорівневої підготовки майбутніх вихователів в системі дошкільної освіти проаналізовано в дослідженнях Г. Бєлєнької, К. Балаєвої, Н. Захарасевич, Т. Теличко, Т. Філімонової, у яких визначено змістовий (теоретичний і практичний) складник, педагогічні умови, інноваційні форми та методи професійної підготовки педагогів закладів дошкільної освіти.

Теоретичний аналіз наукових джерел довів, що актуальність проблеми підготовки вихователів в системі дошкільної освіти зумовлена посиленням уваги суспільства до впровадження інновацій в освітній процес дошкільних закладів освіти і відсутністю дотичних наукових досліджень.

Актуальність та недостатня розробленість проблеми підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та її суспільна значущість обумовили вибір теми магістерської роботи – «Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання».

Об’єкт дослідження: підготовка майбутніх вихователів у вищій школі.

Предмет дослідження: педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в університетах до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати, обґрунтувати та дослідити педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в університетах до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Для досягнення даної мети були поставлені такі завдання:

1) теоретично проаналізувати зміст підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;

2) визначити й обґрунтувати специфіку інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання;

3) обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в університетах до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання;

4) розробити навчальний спецкурс для майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Гіпотеза дослідження: формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання буде ефективним за таких педагогічних умов: забезпечення позитивної мотивації майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання та впровадження в університетську підготовку навчального спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання».

Методи дослідження:

– теоретичні: аналіз, порівняння, систематизація наукових поглядів на різні аспекти досліджуваної проблеми; аналіз нормативної документації (для визначення мети, предмету, завдань дослідження; узагальнення теоретичних підходів із метою визначення категоріального апарату дослідження);

– емпіричні: бесіди, анкетування; аналіз навчальних планів і програм (для з'ясування стану проблеми наукового пошуку в теорії й практиці вишів України); психодіагностичні методики.

– методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу отриманих емпіричних даних.

Теоретичне значення роботи полягає у здійснені теоретичного аналізу груп понять, які утворюють підґрунтя розуміння проблеми підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання: «професійна підготовка», «інноваційна діяльність», «інклюзивне навчання».

Практичне значення роботи полягає в розробці навчального спецкурсу на тему «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання».

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В УМОВАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Зміст підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

Зміни в освіті зумовлені Концепцією «Нова українська школа» (2016 р.), яка проголошує принцип дитиноцентризму в освіті. Відповідно до цієї Концепції першочерговим рівнем структури нової школи є дошкільна освіта [48]. А. Кучай зазначає, що Концепція «Нова українська школа» потребує впровадження нових концептуальних завдань у дошкільну галузь через модернізацію змісту науково-методичного забезпечення, організацію освітнього процесу, створення розвивального середовища та підготовку якісного вихователя-фахівця [39].

В умовах реалізації стратегій розвитку дошкільної освіти в Україні першочергового значення набуває підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО) до інноваційної діяльності вже на етапі здобуття вищої освіти.

Проблема вивчення шляхів підвищення рівня професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО є різноаспектною, оскільки підготовленість вихователів є запорукою виховання компетентного дошкільника, гармонійної особистості, яка зможе реалізовувати себе у майбутньому шкільному житті.

Вивчення зазначеної проблеми вимагає глибокого теоретичного аналізу наукових досліджень і розуміння базових понять дослідження. Ці поняття систематизовано у наступні три групи:

1) поняття, що розкривають сутність професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти (освіта, дошкільна освіта, вища освіта, професійна підготовка, професійна підготовка майбутніх вихователів);

2) поняття, що описують особливості інноваційної діяльності (інновація, інноваційна діяльність, інноваційні педагогічні технології);

3) поняття, які стосуються інклюзивного підходу в освіті (інклюзія, інклюзивне освітнє середовище, інклюзивне навчання).

У Законі України «Про освіту» (2017 р.) презентовано поняття «освіта», за яким освіта є основою «інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорука розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [62].

В. Огнев'юк зазначає, що «…освіта забезпечує наступність суспільного розвитку та примноження культурного досвіду відповідно до викликів, що постійно змінюються... освіта є аналогом змістового ланцюжка спіралі ДНК в організмі людини, оскільки здійснює трансформацію життєво необхідної інформації у тілі суспільства, а геномами, що розшифровуються кожним індивідуумом, виступають найкращі взірці духовності, культури, науки і практики» [49, С. 69–70].

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що освіта є складним поняттям, яке варто розуміти як: соціальну інституцію суспільства; передумову всебічного розвитку особистості дитини; сукупність набутих професійних компетентностей.

У проєкті Закону України «Про дошкільну освіту» (2022 р.) визначено дошкільну освіту як систематизовану та передбачену «державним стандартом сукупність результатів навчання і компетентностей, здобутих (набутих) дитиною на рівні дошкільної освіти» [56].

У Базовому компоненті дошкільної освіти, який є Державним стандартом дошкільної освіти в Україні (2021 р.) зазначено, що «дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковою складовою освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання» [2].

С. Сисоєва та О. Рейпольська у новому погляді на концепцію освіти дітей раннього та дошкільного віку характеризують дошкільну освіту як освіту, яка «є

самоцінною, первинною ланкою системи безперервної освіти, що закладає підґрунтя когнітивного, соціального, емоційного та фізичного розвитку особистості дитини для її навчання упродовж життя» [66, с. 9].

Підготовка майбутніх вихователів ЗДО відбувається у системі вищої освіти. У ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) визначено вищу освіту як «сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [55].

У словнику-довіднику з педагогіки і психології вищої школи поняття «професійна підготовка» пропоновано як «здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю» [74, с. 212].

У Міжнародній енциклопедії освіти поняття «професійна підготовка» розглядається як «набуття певних знань та умінь, притаманних для певної спеціальності та з метою виконання конкретної роботи» [79, с. 204].

Професійна підготовка майбутніх фахівців, як зазначає Т. Рогова, характеризується поліаспектністю, передбачає засвоєння фундаментальних академічних знань, формування рівнів готовності до їхнього практичного застосування, а також забезпечує готовність випускників вищої школи до успішного виконання майбутніх професійних функцій [64].

В останні роки в низці наукових праць українських дослідників визначено різні аспекти підготовки майбутніх вихователів ЗДО: 1) формування і розвиток професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах ступеневої підготовки (Г. Бєлєнька [4; 5]); 2) сутність і зміст компетентнісного підходу в підготовці майбутніх вихователів в системі дошкільної освіти в умовах вищої освіти (А. Богуш [7]); 3) підготовка майбутніх фахівців з дошкільної освіти до інноваційної діяльності (І. Підлипняк [53]) та підготовка майбутніх фахівців дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної

діяльності (Л. Козак [32]); 4) професійна підготовка майбутніх вихователів до роботи з дезадаптованими дітьми (Л. Зданевич [27]); 5) організація безперервного професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів (О. Кучерявий [40]).

Так Л. Зданевич, доводить необхідність чіткого структурування змісту багаторівневої підготовки майбутніх вихователів у навчальних планах, визначає значущість послідовності вивчення дисциплін, засвоєння яких сприяє формуванню професійних компетенцій майбутніх вихователів ЗДО [27].

Деякі аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів в Україні було розглянуто сучасними педагогами О. Листопад [43], Т. Танько [70]. Так Т. Танько трактує професійну підготовку як «систему організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що є суб'єктивним станом особистості, яка вважає себе здатною й підготовленою до певної професійної діяльності та прагне її виконати» [70, с. 16].

Для дослідження цінними є результати дисертаційного дослідження Г. Бєлєнької на тему «Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки» [5]. Дослідниця зазначала, що підготовка майбутніх вихователів починається з першого курсу навчання студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) засобами навчальної діяльності, що має виховуючий і розвивальний характер, під впливом педагогів та всього культурно-освітнього середовища освітнього закладу [5, с. 84].

Г. Бєлєнька визначила й обґрунтувала відмінності в підготовці магістрів і бакалаврів в галузі дошкільної освіти: майбутні магістри мають орієнтуватися в комплексі світоглядних проблем сучасної науки і не просто реалізовувати, а й творити освітню політику держави [4, с. 36].

С. Гаврилюк у дисертаційному дослідження «Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості» [10] зазначає, що сучасна професійна підготовка

майбутніх вихователів є цілеспрямованим професійним творчим розвитком педагога. Такий педагог здатний «до самореалізації, фахового самовдосконалення, подальшого професійного зростання, акмеологічних інваріантів професіоналізму, рефлексивної організації, культури, творчого та інноваційного потенціалу, творчого потенціалу, наявності сильної й адекватної мотивації самоздійснення, досягнення життєвих творчих вершин (акме) в майбутній педагогічній діяльності після здобуття освіти» [10, с. 39].

У дисертаційному дослідженні Т. Філімонової значущою складовою професійної підготовки визначено «формування професійної майстерності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» [75, с. 8].

Досліджуючи оптимізацію засвоєння теоретичних знань у процесі вивчення фахових дисциплін майбутніми педагогами Н. Гавриш та О. Брежнєва наголошували на змістовному оновленні професійної підготовки. Науковці акцентували увагу на необхідності зрушень процесуального характеру, спрямованих на зміну позицій викладача і студента із забезпеченням їх суб'єктності [11].

Н. Миськова у дисертаційному дослідження з проблеми формування у старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток підкреслює, що підготовка майбутніх вихователів до професійної діяльності є організованим системним і цілісним процесом, який спрямований на формування готовності діяти у швидкозмінних ситуаціях процесу сучасної дошкільної освіти [47].

Підготовку майбутніх вихователів ЗДО у дослідження вважаємо як багатофакторний, спеціально організований освітній процес, результатом якого є готовність майбутнього вихователя до ефективного здійснення професійної діяльності в галузі дошкільної освіти на основі сукупності визначених професійних (інтегральної, загальних і фахових) компетентностей, а також отриманих в умовах вищої школи знань, умінь, навичок.

Узагальнюючи аналіз наукових джерел з професійної підготовки майбутніх вихователів зазначимо, що значущим пріоритетом сучасного українського суспільства є постійне оновлення і вдосконалення змісту

професійної підготовки фахівців в галузі дошкільної освіти через планування, проєктування і прогнозування важливості ролі педагогічних працівників в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Підготовка майбутніх вихователів у ЗВО, яка забезпечує поєднання наук психолого-педагогічного циклу, дозволяє студентам отримати достатньо високий рівень теоретичної та практичної професійної інформації.

Проаналізуємо зміст підготовки майбутніх вихователів в ЗДО в Україні. Погоджуємось з результатами дослідження Т. Теличко, що підготовка майбутніх вихователів ЗДО згідно з ідеями Болонського процесу, здійснюється як рівнева система неперервної педагогічної освіти. В Україні підготовка майбутніх вихователів ЗДО входить в систему фахової передвищої освіти (педагогічні коледжі) та вищої освіти (педагогічні університети та інститути) [72].

Основними завданнями підготовки майбутніх вихователів ЗДО є: організація науково-методичного супроводу студентів до інтерактивної взаємодії з дошкільниками; мотивування студентів до пошуку засобів, форм і методів реалізації інтерактивного навчання з вихованцями; орієнтування майбутніх вихователів на критичне осмислення ними результатів власної професійної компетентності.

Зміст професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО реалізується під час навчання студентів за спеціальністю 012 Дошкільна освіта у закладах фахової передвищої освіти або в закладах вищої освіти (ЗВО) за та впродовж періодів проходження виробничої практики в ЗДО.

Сучасна структура розробки освітніх програм з підготовки майбутніх вихователів ЗДО відповідає Наказу Міністерства економіки України «Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021 р.) [61], також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти в Україні» (2021 р.) [2].

Проаналізуємо зміст підготовки на прикладі освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» (ОПП) другого магістерського рівня в Запорізькому національному університеті, яка нараховує 90 кредитів ЄКТС.

Як зазначено в ОПП мета підготовки майбутніх вихователів – це «підготувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних педагогічних працівників, здатних результативно розв'язувати складні освітні завдання, що передбачають ефективну управлінську діяльність у сфері дошкільної освіти, проведення психолого-педагогічних досліджень, здійснення інновацій, створення і впровадження нового змісту освіти, технологій навчання в закладах дошкільної та вищої освіти в умовах динамічних змін» [50]. До особливостей цієї ОПП віднесено підготовку фахівця з дошкільної освіти та підготовку викладача педагогічних дисциплін у вищій школі з інноваційною діяльністю. До обов'язкових компонентів ОПП віднесено:

1) цикл загальної підготовки (навчальні дисципліни «Професійно-орієнтований практикум іноземною мовою» та «Методологія та організація педагогічних досліджень»);

2) цикл професійної підготовки спеціальності (навчальні дисципліни «Актуальні проблеми дошкільної освіти», «Професійно-орієнтований практикум із української мови», «Методика викладання педагогічних дисциплін», «Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті», «Інформаційно-цифрові технології в закладах дошкільної освіти» та «Виробнича практика»);

3) цикл професійної підготовки ОПП (навчальні дисципліни «Спеціальна дошкільна педагогіка», «Діловий імідж менеджера закладу освіти», «Організаційно-управлінська діяльність у закладі дошкільної освіти», «Риторичні практики в організації відкритого ергономічного простору сучасного педагога» та «Виробнича практика»);

4) дисципліни вільного вибору студента (навчальні дисципліни «Інклюзивне виховання засобами літератури», «Методика соціально-педагогічної роботи в закладах освіти», «Психолого-педагогічний супровід дітей та їх сімей», «Педагогічна конфліктологія», «Соціально-психологічна реабілітація засобами музики», «Основи логопедії та дефектології з практикумом», «Музикотерапія», «Психологія мистецтва», «Організація інклюзивного освітнього середовища» тощо) [50].

До змісту ОПП зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» другого магістерського рівня входять цикли навчальних дисциплін, дисципліни за вибором студентів, виробнича практика і кваліфікаційна робота.

Зміст проаналізованої ОПП гарантує майбутньому вихователю ЗДО студентоцентроване і проблемно-орієнтоване навчання з набуттям компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі дошкільної освіти. Зміст ОПП побудований таким чином, щоб сформувати в майбутніх вихователів ЗДО цілісне уявлення про їх майбутню професійну діяльність.

Аналізуючи ОПП з підготовки майбутніх вихователів ЗДО зазначимо, що вони, навчаючись у ЗВО, оволодівають навчальними дисциплінами з дошкільної педагогіки, методик дошкільної освіти, дитячої психології, вікової фізіології, валеології, педіатрії і гігієни, розуміються на засадах збереження здоров'я дошкільників, ознайомлені із правилами охорони життя дітей в ЗДО.

Підсумуючись відзначимо, що фахова підготовка майбутнього вихователя, передбачає вивчення й засвоєння специфіки використання педагогічних прийомів організації навчання, виховання та організації керівництва рольовою діяльністю дітей дошкільного віку [26].

О. Юрчук у дисертаційному дослідженні довела, що результатом підготовки майбутніх вихователів ЗДО на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти є: сформований рівень мотивації, готовності до змін в освітньому середовищі; прагнення до перебудови власної майбутньої професійної діяльності з урахуванням змін в законодавстві дошкільної освіти; здатність освоювати нові компетентності, вміння вирішувати педагогічні завдання на основі рефлексії, а не традиційних стереотипів [78, с. 79].

Ураховуючи специфіку дослідження, погоджуємось із твердженням дослідниці Н. Гончар, про те, що професійна підготовка майбутніх вихователів ЗДО передбачає оволодіння ними в процесі навчання у вищій школі «системою професійних знань, які містять загальнокультурні, психологічні, педагогічні

знання та знання з методики викладання предметів, методики виховної роботи, дидактики, знання педагогічної техніки» [12, с. 188].

Узагальнюючи дамо визначення поняття «професійна підготовка майбутніх вихователів ЗДО». Таку підготовку варто розглядати як цілеспрямований і структурований процес в закладах фахової передвищої освіти та вищої освіти з удосконалення теоретичних знань та формування практичних умінь і навичок студентів добирати й реалізовувати інноваційні технології навчання, виховання та розвитку вихованців дошкільного віку.

Постійні трансформаційні процеси в суспільстві вимагають від вихователів необхідного потенціалу для забезпечення ефективних результатів педагогічної діяльності з дітьми дошкільного віку. А це призводить до необхідності впровадження освітніх й психологічних інновацій у професійну підготовку майбутніх вихователів ЗДО. Проаналізуємо другу групу базових понять магістерського дослідження.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) педагогічний університет є провідним науковим і методичним центром, що провадить інноваційну освітню діяльність з підготовки оновлених кадрів за різними ступенями вищої освіти, сприяє поширенню новітніх наукових знань серед здобувачів вищої освіти. Інноваційна діяльність є невід'ємною складовою освітньої діяльності університету і повинна провадитися з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності у системі вищої освіти [55].

Методологічні засади підготовки педагогів до інноваційної діяльності висвітлені у працях українських науковців І. Дичківської [15; 16], О. Дубасенюк [19; 20], С. Сисоєвої [65; 66].

І. Дичківською присвятила ґрунтовні дослідження інноваційним педагогічним технологіям. На її думку ці технології характеризують «цілеспрямоване, систематичне і послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний освітній процес від визначення його мети до очікуваних результатів [16, с. 112]. Погоджуємось з твердженням І. Дичківської.

В Енциклопедії освіти зазначено, що поняття «інновація» має комплексне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [22].

Т. Атрощенко визначає інновацію як «введення нового до цілей, змісту, методів і форм навчання й виховання, організація спільної діяльності вчителя та учня» [1, с. 51].

О. Дубасенюк зазначає, що інновації полягають у формуванні й розвитку змісту та організації нового. Під інноваціями дослідниця розуміє комплексну діяльність зі створення, освоєння, використання й поширення нововведень [19]. Також О. Дубасенюк у статті в монографії «Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики» доводить, що інновації в системі професійно-педагогічної освіти мають подвійну спрямованість: по-перше, забезпечують зміни у педагогічній підготовці майбутніх педагогів, а, по-друге, обов’язково враховують нововведення в різних типах закладів освіти та історико-педагогічні тенденції в освітній галузі [20].

Поняття «інновація» з точки зору І. Шахіної, Д. Садової, представлено як «процес освоєння нововведення (нового засобу, методу, методики, технології, програми тощо). Інновація характеризує пошук, упровадження в освітній процес і творче переосмислення ідеальних методик і програм» [77, с. 237].

В останні роки тлумаченню змісту поняття «інноваційна діяльність» присвячено праці українських дослідниць проблем професійної діяльності педагогів О. Ємчик [23], Є. Коваленко [31], Л. Козак [32], О. Кудрявцевої [36], Л. Сущенко [69].

О. Ємчик характеризує інноваційну педагогічну діяльність як «комплексну, багатофункціональну діяльність особистості, засновану на її активності та спрямовану на осмислення педагогічного досвіду та трансформацію освітнього процесу на його основі з метою підвищення ефективності педагогічних впливів шляхом впровадження інновацій» [23, с. 27].

Згідно предмету дослідження влучним є твердження О. Кудрявцевої, що «для того, щоб здійснювати інноваційну діяльність, здобувачі вищої освіти

повинні бути підготовлені до її здійснення, а результатом професійної підготовки має стати їх готовність до інноваційної діяльності у закладі дошкільної освіти» [36, с. 124].

Л. Сущенко, характеризуючи педагогічні інновації, визначає інноваційну педагогічну діяльність як продуктивну діяльність педагогів, яка пов'язана з перетворенням новизни у нововведення. Водночас під новизною дослідниця розуміє явище, яке несе у собі сутність способу, методики, технології організації та змісту нового, тоді як нововведення – це організація чогось нового [69, с. 304].

Є. Коваленко зауважує, що інноваційна діяльність у роботі вихователів ЗДО є вимогою часу, яка спрямована на забезпечення адекватності освітнього процесу та його відповідності сучасному суспільству [31, с. 56].

О. Волошина визначає інноваційну педагогічну діяльність як засновану на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямовану педагогічну діяльність, яка зорієнтована на зміну та розвиток освітнього процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісної педагогічної практики [9, с. 141].

Г. Смольникова та А. Семененко аналізуючи особливості інноваційної діяльності в закладах дошкільної освіти доводять, що за останні поять років найбільш поширеними інноваційними технологіями в роботі вихователів у ЗДО виявилися:

1) здоров'язбережувальні та здоров'я формувальні технології;

2) експерементально-дослідницька діяльність дітей та проектна діяльність дошкільників;

3) інформаційно-комунікативні технології як створення нових навчально-розвивальних засобів для дітей, проведення віртуальних занять, демонстрації навчальних мультиплікаційних фільмів;

4) використання нетрадиційних технік малювання таких як кляксографії, ниткографії, монотипії, малюнки на мокрому папері, соляні малюнки;

5) програма «Лего-конструювання» [67, С. 129–130].

Упровадження інноваційної технології в професійну діяльність вихователя відбувається поетапно та має таку послідовність:

– ознайомлення з інновацією, авторською програмою;

– вивчення завдань, які передбаченні законодавством;

– пошук додаткової інформації, аналізування практики колег і зіставлення отриманих й його процесі результатів;

– психологічна, методична, теоретична підготовка педагогів;

– організація, контроль за процесом нововведення, внесення корективів;

– моніторинг управління процесом впровадження інновації [17, с. 79].

І. Підлипняк надає ґрунтовний аналіз складових та алгоритм поступового здійснення інноваційної діяльності вихователем, де серед основних етапів-ознак цієї діяльності є такі:

1) відчуття вихователем потреби щодо здійснення інновацій, яку він усвідомлює як мотив діяльності та формулювання мети цієї діяльності;

2) аналіз умов, в яких має здійснюватися досягнення мети та планування дій для досягнення мети, що включають експериментальну складову;

3) реалізація системи дій, що здійснюються відповідно до плану;

4) прогностичний та діагностичний контроль дій та оцінка результату;

5) рефлексія здійснених способів дій та постановка наступної задачі інноваційної діяльності [53, с. 34].

У статті С. Смолюк «Упровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти» зазначено, що успішність інноваційної діяльності передбачає усвідомлення й розуміння майбутнім вихователем практичної значущості різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні [68].

Науковці О. Біда, О. Шевченко та О. Кучай вказували на важливість підготовки інноваційного педагога, який «зможе впроваджувати в освітній процес нові підходи, нові інтерактивні технології, нове мислення, ставлення до роботи з дітьми» [6, С. 19–20].

Перейдемо до розгляду третьої групи понять. Дослідження різних аспектів освітнього середовища ЗДО та його впливу на ефективність діяльності вихователів з вихованцями займають одне з пріоритетних місць у дошкільній педагогіці. На сьогодні у педагогічному просторі спостерігається інтерес зарубіжних й українських дослідників до поліаспектного поняття «інклюзивне освітнє середовище» як до феномену, що впливає на розвиток його суб'єктів.

Погоджуємося з думкою О. Кошель, яка однією з основних функцій освітнього середовища ЗДО вважає забезпечення потреб дітей в пізнавальній активності, взаємодії з оточуючим світом [35].

Багатоаспектність інклюзивного освітнього середовища, вивчення наукових джерел [29; 38; 39; 63] призводить до тлумачення цього поняття як оточення, що сприяє участі та успішному навчанню й вихованню всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних потреб чи властивостей.

Пропонуємо відзначити декілька ключових аспектів інклюзивного середовища: 1) диференційоване навчання (вихователі створюють індивідуальні методики для кожної дитини, враховуючи їхні потреби та рівень розвитку); 2) сприйняття різноманітності (усі діти вважаються членами спільноти і мають повагу за їхню унікальність, різноманіття вважається цінним ресурсом, а не перешкодою); 3) робота з вузькопрофільними фахівцями (інклюзивне середовище може включати роботу з логопедами, психологами, терапевтами, які допомагають дітям із особливими потребами досягти успіху в навчанні); 4) фізична доступність (ЗДО повинен бути пристосований для доступу для всіх дітей, включаючи дітей з обмеженими можливостями); 5) залучення батьків (батьки дітей з різними потребами повинні бути активно залучені до процесу спілкування та прийняті як партнери); 6) соціальна інтеграція (створюється середовище, в якому всі діти можуть взаємодіяти один з одним та знаходити розуміння).

Загалом, інклюзивне освітнє середовище в ЗДО спрямоване на створення рівних можливостей для всіх дітей дошкільного віку незалежно від їхніх потреб і можливостей.

У «Концепції розвитку інклюзивної освіти в Україні» визначено, що «інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання в закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей» [48]. Інклюзивне навчання розглядається як «система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [46].Основні принципи такого навчання:

– кожна дитина має право на освіту;

– кожна дитина має унікальні особливості, інтереси, здібності та навчальні потреби;

– освітні програми мають брати до уваги широке різноманіття характеристик і потреб дітей;

– діти з особливими освітніми потребами повинні мати доступ до навчання у звичайних освітніх установах;

– школи, дитячі садки та інші заклади освіти зобов’язані створити умови навчання, що забезпечують потреби дитини;

– звичайні заклади освіти є найбільш ефективним методом навчання з точки зору забезпечення потреб дитини, протидії дискримінації та розподілу державних коштів.

А. Колупаєва у монографії «Інклюзивна освіта: реалії та перспективи» доводить, що досягнення позитивного результату впровадження інклюзивного навчання в нашій країні можливе лише за умови спеціальної підготовки вихователів. Метою такої підготовки є оволодіння ними основними методами навчання, виховання і корекції розвитку дітей з особливими потребами та основними методиками диференційованого навчання, сучасними прийомами оцінювання досягнень дітей [35].

Погоджуємось із висновками дослідниці, що запровадження інклюзивного навчання має здійснюватися поступово, при наявності підготовлених кваліфікованих педагогічних кадрів і зміни ставлення суспільства до дітей, які потребують інклюзивного навчання, а реалізація такого навчання буде забезпечена узгодженням дій з боку відповідних Міністерств, місцевих громад, закладів освіти.

Українські науковці В. Засенко та А. Колупаєва підкреслюють, що першочерговим значенням в реформуванні освіти є приведення системи фахової підготовки та післядипломної педагогічної освіти до міжнародних стандартів, які забезпечують професійну готовність вихователів до урахування освітніх потреб дітей із особливостями розвитку [25, С. 27–28].

Теоретичний аналіз результатів наукових досліджень О. Кас'яненко [30], І. Кузави [38] довів, що готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання слід розуміти як інтегративне особистісне утворення майбутнього вихователя, що зумовлене його компетентністю реалізовувати професійні функції, ураховуючи освітні потреби дітей з особливостями розвитку та створюючи умови для їх розвитку.

У зв'язку з докорінним переосмисленням освітньої парадигми в українській дошкільній педагогіці відбуваються різновекторні пошуки в галузі забезпечення освітньо-розвивальних потреб дітей з особливими потребами.

Функціонування інклюзивного освітнього середовища в Україні нині передбачає багатовекторність професійної діяльності вихователів у ЗДО, досягнення позитивного результату якої залежить від підготовки студентів-майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Така підготовка, на думку Т. Кудярської, передбачає розвиток у майбутніх вихователів компетенцій виконувати інноваційні дії задля конструктивних змін змісту взаємодії всіх суб'єктів виховного процесу в умовах інклюзивного навчання. За цієї умови під час навчання в студентів набуває особливого значення розвиток їх самостійної пізнавальної діяльності та комунікативної активності [37].

Фундаментальним принципом інклюзивного навчання є гуманне, рівноправне ставлення до всіх учасників освітньо-виховного процесу, при якому неприпустимі є будь-які форми соціальної дискримінації. Отже, тенденції розвитку дошкільної освіти передбачають врахування в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО формування в них готовності використовувати інноваційні форми педагогічної взаємодії, які науковці вважають різновидом інноваційних педагогічних технологій. Тому в наступному підрозділі проаналізуємо й обґрунтуємо специфіку інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання.

1.2. Специфіка інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання

Нормативно-правовим підґрунтям діяльності вихователя в ЗДО є Закон України «Про освіту» [62], проєкт Закону України «Про дошкільну освіту» [56], Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти» [58], «Порядок організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» [59], Положення про заклад дошкільної освіти [60], Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» [61].

Від викладачів закладів фахової передвищої і вищої освіти нині вимагається застосування нового підходу до навчання і виховання студентів – майбутніх вихователів ЗДО. Вважаємо, що таким підходом може бути компетентнісний, оскільки інтеграція системи вищої освіти України в європейський освітній простір поставила перед українською педагогічною спільнотою вирішення проблеми з ідентифікації якостей випускника ЗВО і визначення шляхів їх формування відповідно до принципів загальноприйнятого в Європі компетентнісного підходу [5, С. 11–12].

Погоджуємося з О. Мартинчук, у дисертації якої на тему «Теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному середовищі» з'ясовано, що реалізація компетентнісного підходу в процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО до роботи в умовах інклюзії «здійснюється, насамперед, у напрямі формування умінь орієнтуватися в різних ситуаціях професійної діяльності, ефективно вирішувати проблеми, які виникають у процесі виконання функціональних обов'язків. Відтак, зміст і технології підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзивного навчання вибудовуються на основі компетентнісного підходу, який визначається як сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу й оцінювання освітніх результатів» [44, с. 129].

А. Харківська наголошує на важливості системного підходу до розгляду підготовки майбутніх вихователів ЗДО. Застосування системного підходу як методологічного підґрунтя дослідження передбачає необхідність проаналізувати процес підготовки майбутніх вихователів ЗДО як складну педагогічну систему, визначити й обґрунтувати особливості та структуру цього процесу та виділити його структурні компоненти [76; 80]. Із позиції системного підходу специфіку підготовки вихователів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання можна визначити як елемент цілісної системи особистісних якостей майбутнього вихователя.

Професійна діяльність вихователів у галузі дошкільної освіти визначається як багаторівнева система, що має ієрархічність, цілісність, структурність, предметність, суб'єктність. Тому до аналізу специфіки інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання варто підійти з позиції діяльнісного підходу. Діяльнісний підхід характеризує підготовку майбутнього вихователя ЗДО в діяльності та через діяльність. Він орієнтує студентів гнучко використовувати здобуту теоретичну інформацію та сформовані практичні компетенції, спонукати до врахування специфіки професійної діяльності вихователя в ЗДО.

Урахування цього підходу як методологічного підґрунтя дослідження зумовлено тим, що він дозволяє визначити компоненти системи підготовки майбутніх вихователів ЗДО, уможливлює пояснення процесуальної закономірності інноваційної діяльності вихователів з дітьми в умовах інклюзивного навчання.

Слушною для дослідження є думка Н. Павлової та Н. Гнедко, які зазначають, що для оновлення підготовки у ЗВО «необхідно переходити до абсолютно нових формацій освіти: нові дисципліни, нові форми навчання, варіативність тижневої і річної кількості часу, відведеного на навчання» [52, с. 132]. Проте І. Козловська розглядає впровадження інновацій в професійну підготовку як вищу форму «вираження єдності цілей, принципів, змісту, форм організації освітнього процесу, що здійснюються в декількох розділах освіти; вона спрямована на інтенсифікацію системи підготовки студентів, а також створення укрупнених педагогічних одиниць на основі взаємозв'язку різних складників освітнього процесу» [34, с. 31].

Заслуговують на увагу результати дисертаційного дослідження Н. Грами, які полягає в тому, що інтеграція навчальних дисциплін у процесі підготовки має сенс, якщо ці дисципліни задовольняють умовам:

1) досліджувані в межах навчальної дисципліни об'єкти або збігаються, або досить близькі;

2) у навчальних дисциплінах використовуються однакові або близькі методи дослідження;

3) дисципліни будуються на загальних закономірностях, загальних теоретичних концепціях [13].

Як приклад наведемо аналіз доступної на сайті робочої програми навчальної дисципліни «Теорія й методика формування у дошкільників уявлень про професії» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з освітньої програми «Дошкільна освіта» за спеціальністю 012 Дошкільна освіта (розробники Ю. Дубовик та О. Гнізділова) [21].

З навчальної дисципліни «Теорія й методика формування у дошкільників уявлень про професії» авторки пропонують використовувати як традиційні, так і інноваційні форми навчання студентів. Пропоновано проведення лекцій-візуалізацій на такі теми: «Теорія трудового виховання дітей в історичній ретроспективі», «Виховання дітей в праці», «Зміст роботи з дітьми старшого дошкільного віку з ознайомлення з працею дорослих», «Засоби формування у дошкільників уявлень про професії», «Особливості застосування принципу гендерної рівності у процесі формування уявлень про професії» [21]. Специфіка проведення зазначених лекцій полягала в тому, що вони передбачали унаочнення викладачами форми подачі лекційного матеріалу засобами аудіо-відеотехніки. У межах навчальної дисципліни читання лекцій зводилося до розгорнутого або короткочасного коментування пропонованої авторками візуальної інформації, слайдів презентації, комп'ютерних ігор, фрагментів малюнків та мультфільмів, схем або таблиць.

До прикладу, важливе місце в навчально-методичному забезпеченні підготовки майбутніх вихователів ЗДО до застосування інноваційної діяльності при взаємодії з дітьми з особливостями розвитку в Запорізькому національному університеті відводиться вивченню в магістратурі зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» навчальної дисципліни «Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті» з циклу професійної підготовки спеціальності. Метою цієї дисципліни є ознайомлення майбутніх вихователів із загальними засадами педагогічних інновацій, специфікою інноваційних педагогічних технологій, змістом інноваційної діяльності з дітьми дошкільного віку. Особлива роль належить ознайомленню майбутніх магістрів із найпоширенішими в дошкільній освіті інноваційними технологіями, внаслідок чого у них відбувається формування готовності до впровадження інноваційної діяльності з дошкільниками в умовах інклюзивного навчання, ураховуючи пріоритети такого навчання [50].

Новітня тенденція розвитку освіти передбачає врахування в процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО формування в них готовності використовувати інноваційну діяльність у взаємодії з дошкільнятами.

У посібнику О. Пометун та Л. Пироженко «Інтерактивні технології навчання: теорія і практика» здійснено порівняння традиційних та інноваційних моделей існуючої в українській системі підготовки педагогів взаємодії. Автори виокремили позитивні і проблематичні аспекти активної, пасивної та інтерактивної її форми [54]. До прикладу, за умови застосування в процесі взаємодії пасивної форми, вихователь має на занятті в ЗДО пріоритетне значення, у той час як діти виконують пасивну роль слухачів (від них не вимагається активної творчості).

До позитивних характеристик такої форми взаємодії науковці відносять: можливість опрацювати вихователю з дітьми великий за обсягом теоретичний матеріал за короткий час; забезпечення умов для одночасного сприйняття матеріалу всіма дітьми як слухачами; оптимальне використання часу для усної розповіді або пояснення. Негативними характеристиками пасивної форми педагогічної взаємодії вихователя з дошкільнятами є те, що діти під час взаємодії не контактують ні з вихователем, ні між собою; не працюють над творчими, завданнями [37].

Результати численних психолого-педагогічних досліджень останніх років доводять ефективність інноваційних методів навчання в стимулюванні пізнавальної діяльності вихованців дошкільного віку та студентів-майбутніх вихователів зокрема. Завдяки тому, що для інтерактивних методів взаємодії властива діалогічна форма, їх застосування дозволяє всім учасникам взаємодії висловлювати свою думку щодо шляхів вирішення проблемної ситуації. Суттєвою перевагою інноваційних методів навчання студентів є забезпечення високого рівня активності учасників [37].

С. Смолюк доводить, що використання інноваційних технологій в практичній діяльності вихователів з дошкільниками здійснюється на трьох рівнях: 1) загальнопедагогічний рівень (цілісний освітній процес закладі

дошкільної освіти); 2) предметно-лабораторний (інновація використовується в значенні окремої методики) та 3) локальний рівень (стосується елементів взаємодії з дітьми) [68].

Важливо підкреслити, що головним завданням дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства є розкриття наукових знань дошкільникам у простій, зрозумілій формі, формування у них життєвих і практичних навичок, умінь пристосовуватися до реалій життя, віднаходити своє місце серед інших дітей [40].

Н. Лалак, Л. Граб, Х. Лешко підкреслено, що для готовності до роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання важливе значення має не тільки фахова підготовка майбутніх вихователів, а й сформованість у них соціальних, емоційно-вольових і характерологічних якостей особистості. Серед характерних ознак зазначеної готовності дослідниками конкретизовані такі:

– здатність вихователя позитивно ставитися до суб'єкта (вихованця), об'єкта (педагогічного процесу) та способів виховної діяльності;

– персональна зацікавленість вихователя в результатах педагогічної взаємодії;

– умотивованість до ознайомлення зі структурою особистості дитини дошкільного віку, її віковими змінами, засобами виховного впливу на її формування;

– уміння організовувати розвивальний вплив на дошкільників;

– здатність налагоджувати комунікацію з дітьми дошкільного віку, взаємодіяти з ними відповідно до змісту і способів досягнення соціально значущих цілей [41, С. 100–107].

Також у дисертаційному дослідженні Г. Троцко, обґрунтовуючи сутність готовності, підкреслює, що її структурними елементами є не тільки отримані у ході навчання в ЗВО професійні знання, уміння, навички, а й необхідні для виконання професійних функцій особистісні риси. До професійно-значущих особистісних якостей варто віднести наявні педагогічні здібності, ціннісні переконання, професійну спрямованість пізнавальних процесів, професійне

мислення, толерантність, працездатність, емоційність, стриманість, уміння долати труднощі [73].

К. Балаєва визначає готовність майбутніх вихователів до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності як «результат і складник професійної підготовки студентів до педагогічної діяльності загалом; інтегрована особистісна якість, що є базисною для інноваційної компетентності й забезпечує ефективність вирішення завдань дошкільної освіти» [3, с. 6].

Підсумовуючи відзначимо, що твердження педагогів про дієві аспекти формування готовності майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивного навчання набувають актуальності. Розвиток особистісних і професійних якостей студентів-майбутніх вихователів, їх рефлексія щодо рівня особистого позитивного ставлення до взаємодії з дітьми в умовах інклюзивного освітнього середовища впливають на результативність професійної підготовки.

Результати досліджень українських науковців доводять, що специфікою інноваційної діяльності вихователів ЗДО в умовах інклюзивного навчання є готовність майбутніх вихователів до впровадження інновацій в роботі з дошкільниками, їх ставлення до інклюзії як до закономірного та прогресивного етапу в розвитку сучасної дошкільної освіти. У свою чергу ЗВО мають здійснювати підготовку майбутніх вихователів в напрямі формування професійної готовності до роботи з дітьми з особливостями розвитку.

Л. Лемовська зазначає, що професійно-педагогічна діяльність майбутніх вихователів ЗДО є «цілеспрямованою діяльністю у межах розширеного діапазону наукового психолого-педагогічного професійного знання, гуманно-ціннісного ставлення до оточуючих, володіння вміннями реалізації методичного інструментарію здійснення навчання і виховання дошкільнят, розвинених професійно значущих особистих якостей…» [42, с. 7].

А. Омеляненко, вивчаючи процес формування професійної комунікативної культури майбутнього вихователя зазначає, що організація підготовки майбутніх вихователів ЗДО повинна засновуватися на концептуальних положеннях: особистісно зорієнтована підготовка згідно з державним освітнім стандартом

обраної спеціальності; діяльнісний підхід у відборі змісту освіти на основі моделювання педагогічної діяльності та оволодіння професійними функціями вихователя в ЗДО; структурування освітньо-професійної програми з урахуванням взаємозв'язку всіх її компонентів; забезпечення єдності теоретичної і практичної підготовки студентів-майбутніх вихователів; індивідуальна самореалізація студентів на основі застосування творчих завдань на всіх етапах виробничої практики [51].

І. Підлипняк виокремлює напрями вдосконалення змісту підготовки майбутніх вихователя ЗДО до використання інноваційних технологій у професійній діяльності:

1) визначення навчальних дисциплін, зміст яких зумовлює необхідну теоретико-методичне та практичне підґрунтя підготовки майбутнього вихователя до використання інноваційних технологій в роботі з дітьми дошкільного віку;

2) розроблення змістових навчальних тем, які забезпечують практичну реалізацію міжпредметних зв'язків;

3) реалізація міжпредметних зв'язків викладачами фахових навчальних дисциплін;

4) реалізація індивідуальних освітніх траєкторій студентів шляхом диверсифікації програм дошкільного виховання, інтеграції дисциплінарних курсів;

5) орієнтація навчальних програм підготовки вихователів ЗДО на ознайомлення з інноваційними освітніми технологіями завдяки елективним курсам, які формують готовність студентів до розуміння і розвитку дитини;

6) наповнення змісту навчальних дисциплін ОПП зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» реальними професійними й життєвими ситуаціями, розв'язання яких вимагає сформованості у майбутніх вихователів інноваційного мислення [53, с. 34].

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив констатувати, що проблема професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО

є дуже складною, багатоаспектною і від її розробки на теоретичному і прикладному рівнях залежить якість підготовки сучасних вихователів для впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

У висновках зазначимо, що специфіка інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання полягає у впровадженні новаторських підходів та методик, спрямованих на створення інклюзивного освітнього середовища, яке максимально сприяє розвитку всіх дітей дошкільного віку, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей чи потреб. Така діяльність потребує від вихователя дотримання наступних аспектів:

1) здійснювати індивідуалізацію підходів в роботі з дошкільниками. Вихователі при взаємодії мають працювати з кожною дитиною індивідуально, враховуючи її особливості, здібності, інтереси та потреби. Це може включати використання індивідуальних навчальних планів, адаптацію матеріалів і методик до потреб кожної дитини;

2) реалізовувати колаборацію та співпрацю. Важливо співпрацювати з батьками, спеціалістами (логопедами, психологами, соціальними педагогами тощо) та іншими педагогічними працівниками з метою обміну досвідом та ресурсами щодо розвитку дітей з різними потребами;

3) створення і підтримувати інклюзивне освітнє середовище. Вихователі повинні активно працювати над створенням такого середовища, де кожна дитина буде відчувати себе впевнено. Це може включати організацію спільних занять, використання спеціального обладнання та іграшок, а також формування позитивної атмосфери для дітей;

4) підтримувати власний професійний розвиток. Вихователі повинні постійно вдосконалювати свої навички та знання з питань інклюзивної освіти, вивчати нові методи та підходи до роботи з дітьми з різними потребами;

5) впроваджувати інноваційні педагогічні технології. Використання таких технологій може значно полегшити професійну діяльність вихователів та зробити процес взаємодії більш доступним для всіх дітей.

Інноваційна діяльність вихователів в умовах інклюзивного навчання має бути спрямована на створення максимально комфортного та розвивального середовища для всіх дітей, де кожна дитина має можливість розкрити свій потенціал.

У наступному підрозділ проаналізуємо структуру готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

1.3. Структура готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання

У системі української дошкільної освіти в останні роки спостерігаються суттєві змістові зміни, що впливають на підготовку майбутніх вихователів ЗДО та зумовлюють необхідність її удосконалення. Методологічною парадигмою підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання є дитиноцентрований підхід. Цей науковий підхід передбачає створення оптимальних умов для розвитку кожної дитини, сприяння її самореалізації у ЗДО. Дитиноцентризм актуалізує професійну підготовку майбутніх вихователів для надання освітньо-виховних і корекційно-розвивальних послуг дітям із особливими потребами в умовах дошкільної освіти [25].

Як доводять дослідники, формування готовності майбутніх вихователів до реалізації професійних завдань, слід вважати метою і кінцевим результатом процесу професійної підготовки в ЗВО.

Успішність підготовки майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання залежить від рівня сформованості в них методичної, теоретичної, практичної та психологічної готовності до цієї діяльності [37].

Аналізуючи зміст підготовки майбутніх вихователів ЗДО в ЗВО до виконання професійних завдань в умовах інклюзивного освітнього середовища, українськими науковцями визначено й узагальнено такі види готовності до впровадження інноваційної діяльності:

1) навчальна або дидактична – готовність майбутнього вихователя визначати та розв'язувати загальні завдання освіти й виховання дошкільнят із особливостями розвитку в умовах інклюзивного навчання. Вона характеризується сформованою у студента-майбутнього вихователя здатністю враховувати в професійній діяльності з дітьми їх вікових, психічних, індивідуальних особливостей, враховуючи психофізичний стан кожної дитини, також визначає вмотивованість здійснювати керівництво пізнавальною діяльністю дошкільників, давати адекватну оцінку їх пізнавальному розвитку, враховуючи спеціальні дидактичні принципи інклюзивного навчання;

2) виховна готовність – здатність майбутніх вихователів оцінювати з психолого-педагогічної практики особливості поведінки, дій, реакцій дошкільнят. Визначається вмотивованістю використовувати виховні впливи відповідно до вікових, компенсаторних і психічних властивостей дітей різних нозологічних груп;

3) комунікативна готовність – сформовані уміння майбутніх вихователів налагоджувати із різними категоріями дошкільнят довірливі стосунки, встановлювати емоційний контакт і позитивну взаємодію з їх батьками та родинами; запобігати виникненню конфліктних ситуацій в дитячому середовищі;

4) методична готовність – характеризує наявні вміння майбутніх вихователів до визначення дидактичних завдань, планування, реалізації та діагностики освітнього процесу і коректування результатів підготовки до взаємодії з дошкільнятами в умовах інклюзивного навчання;

5) інноваційна готовність – наявність у майбутніх вихователів бажання перетворювати й удосконалювати пропонований навчальний і методичний

матеріал з метою його відповідності освітнім потреба дошкільнят в умовах інклюзивного навчання [44, С. 72–74].

Слушним для нашого дослідження є твердження щодо формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності з дошкільнятами в умовах інклюзивного навчання за трьома етапами. Перший із етапів формування готовності – це підготовчий, який сприяє появі і забезпечує вмотивованість майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з дошкільнятами в умовах інклюзивного освітнього середовища в результаті навчання в ЗВО. Другий етап – основний, який безпосередньо реалізується під час навчання студентів у ЗВО та впродовж періодів проходження виробничої практики в ЗДО. Третій етап – професійний, який відбувається безпосередньо впродовж всієї професійної діяльності з дошкільнятами в інклюзивному освітньому середовищі [14].

Вищеозначені етапи формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання характеризуються такими рівнями як: високий, достатній (або середній) і базовий (або низький). Характеристику цих рівнів узагальнено за матеріалом сучасних дисертаційних досліджень Н. Грами [13], І. Демченко [14], Т. Кудярської [37], О. Мартинчук [44].

Для базового рівня готовності характерним є недостатнє усвідомлення й неповне прийняття майбутніми вихователями ЗДО філософії інклюзивної освіти, відсутність у них бажання працювати з дошкільнятами з особливостями розвитку, частковість уявлень про форми, методи та засоби взаємодії з дітьми різних нозологічних груп.

Достатній рівень готовності характеризується умовною відповідністю майбутнього вихователя ЗДО до професійної взаємодії з дітьми в інклюзивному освітньому середовищі, яка має прояв в наявній мотивації до одержання знань у галузі спеціальної і корекційної педагогіки, нечітко усвідомленими теоретичними уявленнями про організацію інклюзивного навчання

дошкільників, слабким знанням способів розв'язання різних професійних завдань в умовах інклюзивної освіти**.**

Високий рівень характеризує повну відповідність майбутніх вихователів ЗДО особливостям інклюзивного навчання дошкільників: усвідомленість професійної взаємодії, самостійність та рефлективність щодо розв'язання професійних завдань, розуміння та прийняття ідей інклюзивного навчання дітей, особистісна спрямованість на впровадження інновацій в інклюзивне навчання дітей дошкільного віку [14].

Узагальнення рівнів готовності та їх характеристик надано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Рівні готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання

Рівні готовності	**Характеристика**
Базовий (низький)	Недостатнє усвідомлення філософії інклюзивної освіти, відсутність самостійність та рефлективність щодо розв'язання професійних завдань, відсутність вмотивованості, спрямованості на впровадження інновацій в інклюзивне навчання дошкільнят.
Достатній (середній)	Умовне прийняття філософії інклюзивної освіти, часткова самостійність і вмотивованість на впровадження інновацій в інклюзивне навчання дітей дошкільного віку.
Високий	Прийняття філософії інклюзивної освіти, повна самостійність та рефлективність щодо розв'язання професійних завдань, особистісна вмотивованість і спрямованість на впровадження інновацій в інклюзивне навчання дітей дошкільного віку.

Теоретичний аналіз й систематизація результатів наукових праць й дисертаційних досліджень українських вчених з сутності та структури

професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО дозволив виокремити структурні компоненти, які оптимально забезпечують формування їх готовності до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

За результатами опрацювання дисертаційних досліджень (Н. Грами [13], Н. Захарасевич [26], Т. Кудярської [37]) узагальнено й виокремлено такі компоненти готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання як: мотиваційний, когнітивний, операційний, комунікативний та креативний (див. рис. 2.1).

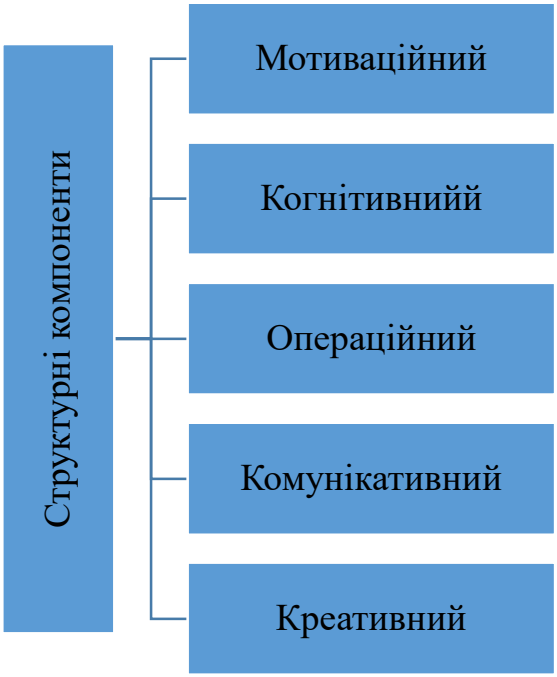

Рисунок 2.1. Структурні компоненти готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання

Від сформованості кожного з них безпосередньо залежить здатність майбутніх фахівців здійснювати професійну діяльність в інклюзивному освітньому середовищі.

Проаналізуємо зміст кожного компонента.

Так до складу мотиваційного компоненту входять отримані й сформовані раніш настанови, соціальні й особистісні мотиви, навчальні інтереси, професійні потреби, особистісні орієнтації та психічні якості майбутніх вихователів ЗДО,

що визначають їхнє прагнення й вмотивованість застосовувати набуті під час навчання в ЗВО знання й уміння з організації взаємодії суб'єктів інклюзивного навчання.

Т. Кудярська зазначає, що в основі мотиваційного компонента готовності знаходяться мотиви інклюзивної діяльності з дітьми: відповідність підготовки вихователів «до розв'язання завдань інклюзивної діяльності; самостійність постановки і здатності розв'язання різнопланових «інклюзивних» проблем» [37, с. 88].

Закономірно, що мотиваційний компонент є основоположним у формуванні в майбутніх вихователів ЗДО вищезазначеної готовності, оскільки саме від умотивованості студента безпосередньо залежить успішність його майбутньої професійної діяльності.

Важливе місце в структурі готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання займає когнітивний компонент. Цей компонент характеризує наявність у студентів системи спеціальних знань, умінь та навичок, а також здатність до їх подальшого вдосконалення і застосування в майбутній професійній діяльності.

Означений компонент готовності охоплює систему психолого-педагогічної та інклюзивної інформації, а також до його складу входять сформовані під час навчання і виробничої практики спеціальні інклюзивні вміння студентів. До цих умінь Т. Кудярська відносить «уміння аналізувати особливості розвитку та ресурсні можливості дітей із різними категоріями порушень; здатність налагоджувати комунікацію із дітьми та членами команди супроводу» [37, с. 91].

Важливе місце в структурі когнітивного компоненту вищезазначеної готовності майбутніх вихователів ЗДО займають знання з психології (загальної, вікової та спеціальної), а також знання, якими опановують бакалаври і магістри під час вивчення етики, конфліктології. Цей компонент включає в себе знання дисциплін гуманітарного циклу, вивчення яких передбачено ОПП.

Наступний компонент – це операційний. Він зумовлює комплекс умінь і навичок майбутніх вихователів ЗДО, що необхідні для опанування технологіями, методами та засобами впровадження інноваційної діяльності в роботу з дітьми в умовах інклюзивного навчання. Операційний компонент у структурі готовності майбутніх вихователів ЗДО характеризує їх здатність продемонструвати сформовані під час навчання в ЗВО і виробничої практики компетенції з організації інклюзивного освітнього середовища. Також цей компонент передбачає наявність у студентів таких умінь як: уміння керувати пізнавальною активністю дітей дошкільного віку на основі спеціальних дидактичних принципів; уміння аналізувати поведінку дітей із особливостями розвитку з психолого-педагогічної позиції та прогнозувати реакцію їх однолітків із нормотиповими показниками розвитку; уміння застосувати адекватні віковим, компенсаторним і психологічним можливостям прийоми освітньо-виховного впливу [37].

Виокремлення комунікативного структурного компоненту зумовлено тим, що реалізація вихователями інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання неможлива без наявної в них комунікативної здібності організовувати міжособистісне спілкування в дитячому середовищі.

І. Демченко відзначає, що комунікативний компонент має глибоке смислове і функціональне значення, впливаючи на визначення здатності та умінь майбутніх вихователів ЗДО організувати взаємодію та спілкування з суб'єктами інклюзивного освітнього середовища. Зміст комунікативного компонента складають професійні знання, вміння, компетентності, відповідні до умов і завдань комунікативних взаємодій. У характеристиці змісту цього компонента І. Демченко поруч із мотиваційним аспектом взаємодії вихователів з вихованцями, розглядає необхідні для роботи в умовах інклюзивного навчання інтелектуальну, вольову, емоційну, інтрактивну й референтну його складові [14, с. 11].

Комунікативний компонент вищезазначеної готовності майбутніх вихователів ЗДО відображає знання, усвідомлення та застосування вербальних і

невербальних засобів міжособистісної взаємодії з дошкільнятами, технічних засобів комунікацій при обміну інформацією; експресивні якості емоційної виразності особистості вихователя, що допомагає привертати й утримувати увагу дошкільнят із особливими освітніми потребами [37, с. 94].

Комунікативний компонент визначається наявністю таких здатностей і вмінь у майбутніх вихователів ЗДО як: здатність усвідомлювати соціальну рівність дітей, незалежно від їх фізичних особливостей; здатність розуміння, що порушення в фізичному, інтелектуальному чи психічному розвитку не є показником самої дитини; уміння встановлювати контакт із дошкільнятами різних нозологічних груп; уміння доцільно використовувати вербальну та невербальну комунікацію в процесі виховання і спілкування; уміння встановлювати сприятливий контакт з батьками дитини; уміння налагоджувати професійну комунікацію з членами психолого-педагогічного супроводу з метою розв'язання завдань інклюзивного навчання дитини [37, С. 96–97].

Впровадження інновацій не можливо без креативного компоненту в структурі готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Цей компонент готовності відображає у майбутніх вихователів ЗДО розвиток творчої активності та особистісних якостей, які забезпечують розробку і створення ними нових видів діяльності і нових засобів взаємодії. Наявність креативного компоненту дозволяє вихователю повністю враховувати в умовах інклюзивного навчання освітні потреби та можливості, задатки і здібності всіх дошкільнят групи.

До основних показників цього компоненту в структурі готовності майбутніх вихователів ЗДО Т. Кудярська відносить такі: відкритість «до педагогічних інновацій, нетрадиційних підходів до організації освітнього процесу; уміння знаходити нестандартні розв'язання педагогічних завдань; допитливість, потяг до пошуку нової інформації, фактів; здатність розвивати творчу уяву, комбінувати, знаходити аналогії, асоціації; уміння визначати шляхи нестандартного підходу до реалізації завдань інклюзивного освітнього процесу; здатність продукувати різноманітні ідеї щодо впровадження активних форм

педагогічної взаємодії в умовах інклюзивного навчання дітей…; здатність створювати нововведення в педагогічному процесі; здатність до рефлексивної оцінки власної діяльності та її результатів» [37, С. 99–100].

Узагальнимо групи показників вищеописаних структурних компонентів. До груп показників варто віднести:

1) соціальні: умотивовану соціалізацію дошкільнят з особливими потребами в інклюзивне освітнє середовище; комунікабельні компетенції вихователів; професійний інтерес майбутніх вихователів до застосування інноваційних педагогічних технологій в інклюзивному навчанні в умовах ЗДО;

2) освітні: передбачають сформованість у майбутніх вихователів ЗДО професійних умінь, навичок, компетенцій застосовувати інноваційні педагогічні технології в роботі з дітьми дошкільного віку та спрямованість до постійного професійного зростання і саморозвитку;

3) професійні: оволодіння майбутніми вихователями форм, методів і засобів застосування інноваційної діяльності в практичній роботі з дошкільнятами в умовах інклюзивного навчання.

У зв’язку з цим результатом підготовки майбутніх вихователів в ЗВО має бути забезпечення науково-теоретичної готовності до інноваційної діяльності, формування у них поглядів та переконань, здійснення освітнього процесу в ЗВО в поєднанні із практичною діяльністю в ЗДО. Узагальнюючи відзначимо, що під рівнем готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання слід розуміти взаємодію названих вище компонентів і показників. Якісні характеристики рівнів цієї готовності є інтеграцією проявів її показників.

Таким чином готовність майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання дітей із особливостями розвитку розглядається як цілісність взаємопов’язаних структурних компонентів. Комплексна взаємодія виокремлених й проаналізованих компонентів відображає сукупність отриманих і засвоєних знань, умінь, навичок та особистісних якостей студентів, що забезпечують сформованість у них цієї

готовності у процесі професійної підготовки в ЗВО. Актуалізує вимоги до професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО в умовах інклюзивного освітнього середовища.

З’ясовано, що вдосконалення української дошкільної освіти, її перехід на новий якісний рівень неможливий без впровадження вихователями інноваційної діяльності в процеси виховання, навчання та розвитку дошкільників.

Проаналізовано й обґрунтовано специфіку інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання, яка характеризується впровадженням новаторських підходів та використанням сучасних методик, спрямованих на створення інклюзивного освітнього середовища, що максимально сприяє розвитку дітей дошкільного віку. Встановлено, що методологічним підґрунтям інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання є компетентнісний, системний та діяльнісний підходи.

Узагальнено види (навчальна, виховна, комунікативна, методична та інноваційна), структурні компоненти готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання (мотиваційний, когнітивний, операційний, комунікативний та креативний) та групи показників (соціальні, освітні, професійні), які слід враховувати у процесі ступеневої професійної підготовки студентів зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» у закладах вищої освіти.

РОЗДІЛ 2
ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Організація і методика емпіричного дослідження

Вагома роль в емпіричному дослідженні формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання належить педагогічній діагностиці показників та рівнів цієї сформованості. У зв'язку з цим пропонуємо провести педагогічний експеримент.

А. Жукова у статті «Особливості організації та проведення педагогічного експерименту як основного інструменту дослідження лідерської компетенції у студентів» [24] розглядає педагогічний експеримент як науково поставлений досвід перетворення педагогічного процесу в точно враховані умови. Дослідниця наголошує, що під педагогічним експериментом педагоги розуміють метод експериментального дослідження, який спрямований на визначення ефективності застосування окремих методів і засобів навчання та виховання. Завдяки педагогічному експерименту можна пояснити або спрогнозувати тенденції розвитку певних педагогічних явищ та процесів.

Н. Тверезовська зазначає, що педагогічний експеримент є свого роду комплексною групою методів, які надають підтвердження обґрунтованого на початку експериментальної роботи припущення [71].

Більшість дослідників притримуються такої думки, що предметом педагогічного експерименту можна вважати прийоми і методи підготовки, організованого навчання здобувачів освіти, а також і комплекси навчальних програм і планів.

У контексті нашого дослідження під педагогічним експериментом розуміємо емпіричне дослідження, що було навмисно організовано з метою визначення або підтвердження припущення про педагогічний процес чи явище, про подальше застосування розроблених дослідниками методів, засобів, форм, прийомів освітньої діяльності.

Метою педагогічного експерименту є дослідно-експериментальна перевірка педагогічних умов університетської підготовки майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Завдання педагогічного експерименту:

1. Розробити методику і обґрунтувати організацію та етапи проведення педагогічного експерименту.

2. Опрацювати та унаочнити результати емпіричного дослідження.

3. Висунути припущення про гіпотезу дослідження.

4. Сформулювати рекомендації з підвищення рівнів готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Під час проведення педагогічного експерименту було використано комплекс методів: вивчення програм навчальних дисциплін, які викладають на відділеннях та кафедрах дошкільної освіти в ЗВО; методи опитування – бесіди, анкетування. Крім того використано тестові методики «Тест комунікативних умінь» Л. Михельсона в адаптації Ю. Гільбуха [8] та «Діагностика особистісних творчих здібностей» (Є. Тунік) [28].

Педагогічний експеримент був організований і проведений у декілька етапів: аналіз змісту підготовки майбутніх вихователів ЗДО (підрозділ 1.1), констатувальний експеримент (підрозділ 2.1), формувальний експеримент (підрозділ 2.2). Педагогічний експеримент складався із підготовчого, констатувального та формувального етапів емпіричного дослідження.

На констатувальному етапі було поставлено такі завдання:

1. Розробити програму констатувального експерименту.

2. Проаналізувати навчальні програми зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти, результати тестів, іспитів студентів під час освітнього процесу в закладах вищої освіти та під час виробничої практики з дітьми дошкільного віку. Аналіз здійснено за допомогою результатів опитування студентів про їх участь на лекціях і семінарах.

3. Опрацювати методики, за допомогою яких можна визначити показники і рівні готовності майбутніх викладачів ЗДО до застосування інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту визначено рівні сформованості готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до застосування інноваційних освітніх технологій у професійній діяльності. Із студентів, які навчаються за спеціальністю 012 Дошкільна освіта за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, які брали участь у експерименті, нами було обрано 37 осіб. Підкреслимо, що студенти були з різних ЗВО Запорізького регіону та майбутні вихователі взаємодіяли з викладачами приблизно одного рівня кваліфікації і навчалися дистанційно за однакових умов.

Очікувані результати: за допомогою вищезгаданих завдань розроблено навчальні заходи для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» з формування у них компонентів готовності до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання у процесі магістерської підготовки. Пропоновані навчальні заходи можна проводити як в дистанційному так і в аудиторному форматах.

Як і будь-яка діяльність, педагогічний експеримент вимагає обґрунтування доцільності його проведення.

У таблиці 2.1 зазначено узагальнені компоненти, показники та методи і методики діагностики як складові формування готовності студентів-майбутніх вихователів ЗДО, які навчаються за спеціальністю 012 Дошкільна освіта за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в університетах.

Таблиця 2.1

Складові формування готовності майбутніх вихователів ЗДО

Компоненти	Показники	Методи і методики діагностики
Мотиваційний	Соціальні. Освітні. Професійні.	Авторська анкета, запитання 1,2,3.
Когнітивний		Опрацювання результатів іспитів і заліків студентів. Опрацювання навчальних програм підготовки майбутніх вихователів ЗДО.
Операційний		Авторська анкета, запитання 4,5,6. Опрацювання змісту ОПП.
Комунікативний		«Тест комунікативних умінь» Л. Михельсона в адаптації Ю. Гільбуха
Креативний		Методика «Діагностика особистісних творчих здібностей» (Є. Тунік).

Проаналізуємо й узагальнимо результати опрацювання змісту навчальних програм, що входять до складу ОПП зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Опрацьовано ОПП Запорізького національного університету. Пропонована ОПП має фокус на організації освітнього процесу, що побудований на дослідницькому, практико орієнтованому та компетентнісному підходах. Результатом навчання за ОПП є сформованість у випускників здатності здійснювати інноваційну діяльність щодо підвищення якості освітнього процесу в ЗДО. Аналіз програмних результатів навчання свідчить, що студенти отримають компетенції з критичного осмислювання концептуальних засади цілей, завдань, принципів функціонування дошкільної освіти в Україні; навчатися впроваджувати інформаційні та комунікаційні технології і генерувати нові ідеї в організації освітнього процесу ЗДО; організовувати керівництво ігровою діяльністю дітей дошкільного віку з урахуванням особливостей

компетентнісного, діяльнісного, інтегративного підходу та застосуванням ігрових методів при організації освітнього процесу в ЗДО [50].

У циклі професійної підготовки спеціальності надано такі навчальні дисципліни як «Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті», «Інформаційно-цифрові технології в закладах дошкільної освіти». У переліку дисциплін вільного вибору студентів у межах спеціальності знайдено курс «Організація роботи мультидисциплінарної команди в умовах інклюзивного навчання» [50].

Констатуємо, що не виокремлено навчальних дисциплін практичної спрямованості з формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Упродовж першого півріччя 2024 р. нами була розроблена і проведена google-форма анкетування студентів (додаток А). В анкетуванні взяло участь 37 студентів. Пропонуємо ознайомитись з узагальненими результатами їхнього анкетування.

На перше запитання «Чи зрозуміле для вас значення поняття «інноваційна діяльність»?» студенти відповіли: «Так» – 27 (73 %); «Частково» – 8 (22 %); «Ні» – 2 (5 %) (див. рис 2.1).

Рисунок 2.1 Відповіді на запитання «Чи зрозуміле для вас значення поняття «інноваційна діяльність»?

Спостерігаючи відповіді респондентів, можемо зробити висновок, що більшість (73 %) майбутніх вихователів ЗДО розуміють значення поняття «інноваційна діяльність».

На друге запитання «Як часто ви відчуваєте себе вмотивованим/ною до використання педагогічних інновацій?» студенти відповіли так:

«Інколи» – 24 (65%); «Часто» – 11 (30%); «Ніколи» – 2 (5%) (див. рис 2.2).

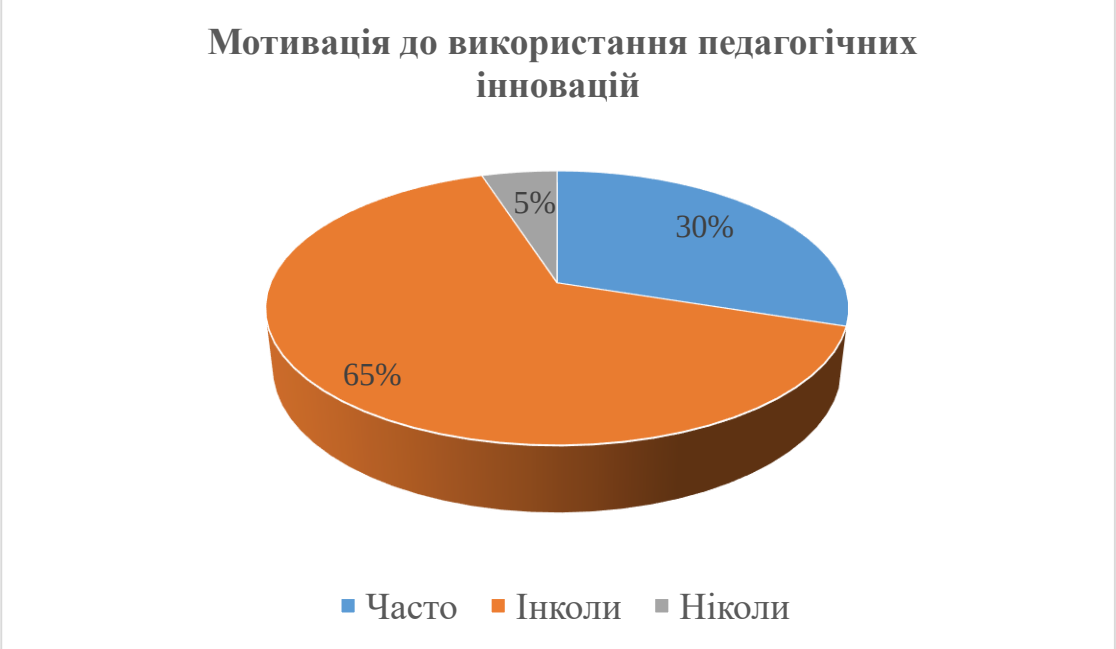

Рисунок 2.2. Відповіді на запитання «Як часто ви відчуваєте себе вмотивованим/ною до використання педагогічних інновацій?»

Спостерігаємо, що більшість (65 %) майбутніх вихователів ЗДО мають мотивацію до використання педагогічних інновацій. Наявність мотивації студентів до використання нововведень є умовою подальшої успішної професійної підготовки в ЗВО. Від рівня кваліфікації викладачів ЗВО залежить рівень сформованості мотивації майбутніх вихователів ЗДО.

На третє запитання анкети «Як часто ви відчуваєте невпевненість щодо використання інноваційних освітніх технологій у роботі з дошкільнятами в умовах інклюзивного навчання?» студенти відповіли: «Часто» – 18 (49 %); «Інколи» – 16 (43 %); «Ніколи» – 3 (8 %) (див. рис 2.3).

Рисунок 2.3. Відповіді на запитання «Як часто ви відчуваєте невпевненість щодо використання інноваційних освітніх технологій у роботі з дошкільнятами в умовах інклюзивного навчання?»

З отриманих результатів анкетування можемо зробити висновок, що більша частина майбутніх вихователів ЗДО часто має невпевненість щодо використання інноваційних освітніх технологій у роботі з дошкільнятами в умовах інклюзивного навчання.

За результатами 1–3 запитань авторської анкети можна зробити висновок, що майбутні вихователі ЗДО в переважній більшості вмотивовані до застосування інноваційної діяльності в роботі з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

На четверте запитання анкети від студентів отримано такі відповіді: «Чи застосовуєте Ви які-небудь інноваційні форми і методи при взаємодії з дошкільнятами з особливими потребами?» студенти відповіли: «Так» – 13 (35 %); «Ні» – 24 (65 %) (див. рис 2.4).

Відповідно до результатів більше половини студентів (65 %) не застосовують інноваційні форми і методи. Можливо це може бути пов’язано з недостатньою поінформованістю та відсутністю знань про можливі інноваційних методик чи техніки для інклюзивного навчання.

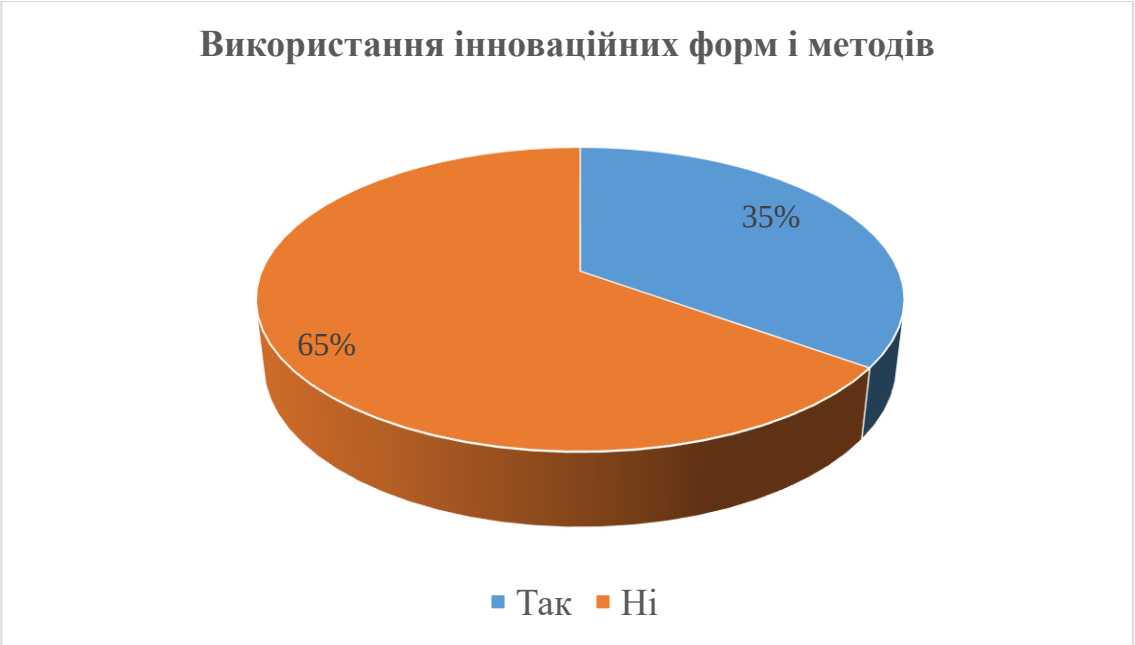

Рисунок 2.4. Відповіді на запитання «Чи застосовуєте ви які-небудь інноваційні форми і методи при взаємодії з дошкільнятами з особливими потребами?»

На п’яте запитання «Чи застосовуєте ви яку-небудь інноваційну діяльність у психологічно-критичні моменти в роботі з дошкільниками?» студенти відповіли: «Так» – 21 (57%); «Ні» – 16 (43%) (див. рис 2.5).

Рисунок 2.5. Відповіді на запитання «Чи застосовуєте ви яку-небудь інноваційну діяльність у психологічно-критичні моменти в роботі з дошкільниками?»

Згідно з відповідями респондентів, можемо спостерігати, що половина студентів (57%) застосовують інноваційну діяльність у психологічно-критичні моменти в роботі з дошкільниками. Завдання викладачів в умовах професійної підготовки розширити їхні знання про інноваційну діяльність.

На шосте запитання «Чи брали ви участь у тренінгах та спецкурсах з вивчення практик інноваційної діяльності в роботі з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання?» студенти відповіли: «Ні» – 30 (81%); «Так» – 7 (19 %) (рис 2.6).

Рисунок 2.6. Відповіді на питання: «Чи брали ви участь у тренінгах та спецкурсах з вивчення практик інноваційної діяльності в роботі з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання?»

Спостерігаючи за відповідями студентів, можемо зазначити, що більшість студентів (81 %) не брали участь у тренінгах та спецкурсах з вивчення практик інноваційної діяльності в ЗДО для роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання.

За результатами відповідей на 4–6 запитання авторської анкети можемо зробити висновок про недостаню сформованість у майбутніх вихователів ЗДО операційного компонента готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Результати опрацювання балів за складеними іспитами і заліками, вивчення рейтингів студентів довели, що 24 (65 %) майбутніх вихователя ЗДО мають середній рівень когнітивного компонента, 12 (32 %) – високий та 1 (3 %) низький. Отримані результати свідчать про достатньо високу розвиненість пізнавальної сфери майбутніх вихователів ЗДО (87 % опитаних мають середній та високий рівень).

Проаналізуємо результати діагностування студентів за методикою «Тест комунікативних умінь» Л. Михельсона в адаптації Ю. Гільбуха. Ця методика дозволяє виявити рівень комунікативної компетентності і рівень сформованості основних комунікативних вмінь, містить 27 комунікативних ситуацій, в кожній з яких пропонується 5 варіантів рішення [8].

Отримані результати діагностування є варіантом оцінки досягнень з наявним еталонним зразком поведінки. Рівень комунікативних умінь визначається за ступенем наближення до еталону. в результаті діагностуються такі особливості комунікативних вмінь як: «приймати і робити компліменти, реагувати на справедливу та несправедливу критику, відповідати на провокуючу поведінку співрозмовника, звертатися з проханням, відповідати відмовою на прохання, співпереживати та приймати співчуття з боку оточуючих, вступати в контакти з незнайомою людиною, реагування на спробу вступити в контакт з боку іншого» [8, с. 36].

У ході діагностування отримано, що студентів з високим рівнем комунікативних умінь 11 (30 %), з середнім (62 %), проте з низьким – лише 3 (8 %) (рис. 2.7).

Третина студентів з високим рівнем комунікативного компоненту можуть встановлювати і підтримувати різноманітні контакти з дітьми дошкільного віку, мають певну систему комунікативних знань, умінь і навичок, що забезпечують продуктивне виховання і спілкування. Можуть змінювати інтенсивність взаємодії і спілкування. Комунікативний компонент готовності виникає і розвивається за умови безпосередньої взаємодії майбутніх вихователів ЗДО з

дітьми та їх батьками, тому виступає як результат досвіду міжособистісного спілкування.

Комунікативний компонент містить не лише особистісні властивості студентів, водночас певним чином характеризує їх пізнавальні процеси та емоційну сферу, а також уміння усвідомлювати і долати комунікативні бар'єри в професійній взаємодії.

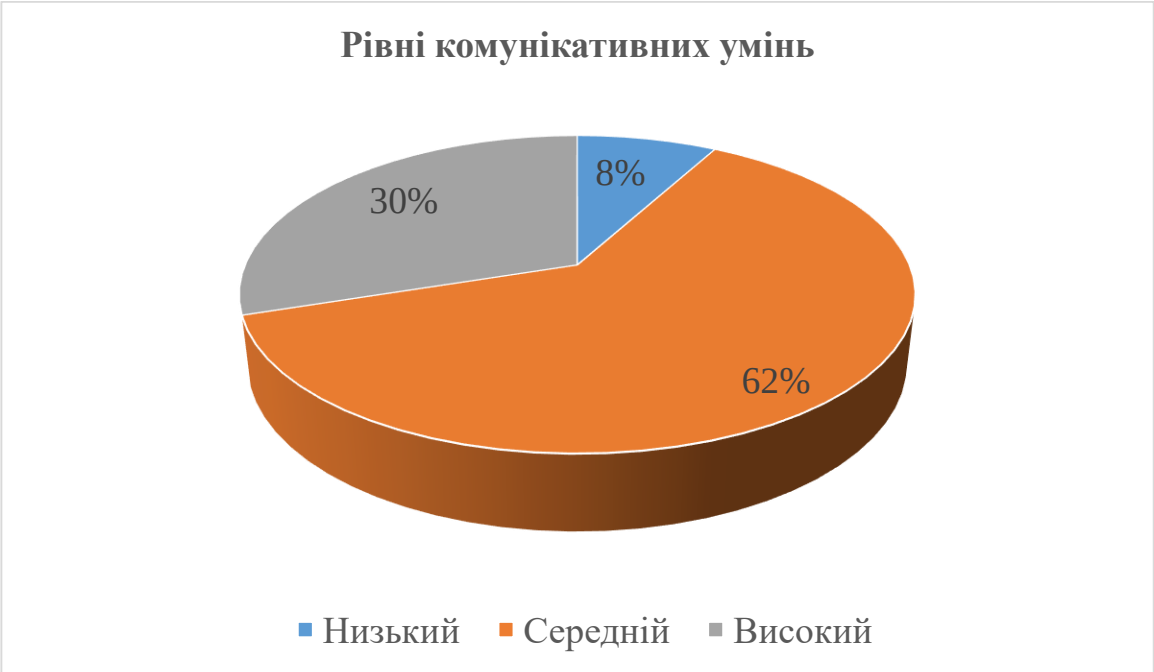

Рисунок 2.7. Рівні комунікативних умінь студентів

У ході бесід також доведено, що у майбутніх вихователів ЗДО достатньо розвинена соціально-комунікативна адаптивність (гнучкість у спілкуванні, уміння взаємодіяти з дітьми з різними особливими потребами, пристосовування до мінливих соціальних обставин), толерантність (більш терплячі до дитячих вчинків, звичок), фрустраційна толерантність (як протистояння життєвим труднощам, значна саморегуляція емоційних станів).

Для встановлення рівнів креативного компоненту готовності майбутніх вихователів ЗДО використано методику Є. Тунік «Діагностика особистісних творчих здібностей». Ця методика містить 50 тверджень. При оцінці цих тверджень використовуються чотири чинника, що тісно корелюють із творчими проявами особистості: допитливість, уяву, складність і схильність до ризику.

При обчислені одержуємо чотири «сирих» показники за кожним чинником, а також загальний сумарний показник [28].

За результатами діагностування більшість майбутніх вихователів (18 осіб, що склало майже 49 %) показало низький рівень прояву креативності. Лише 5 (14%) студентів визначили високий рівень, а решта 14 (37%) – середній (рис. 2.8).

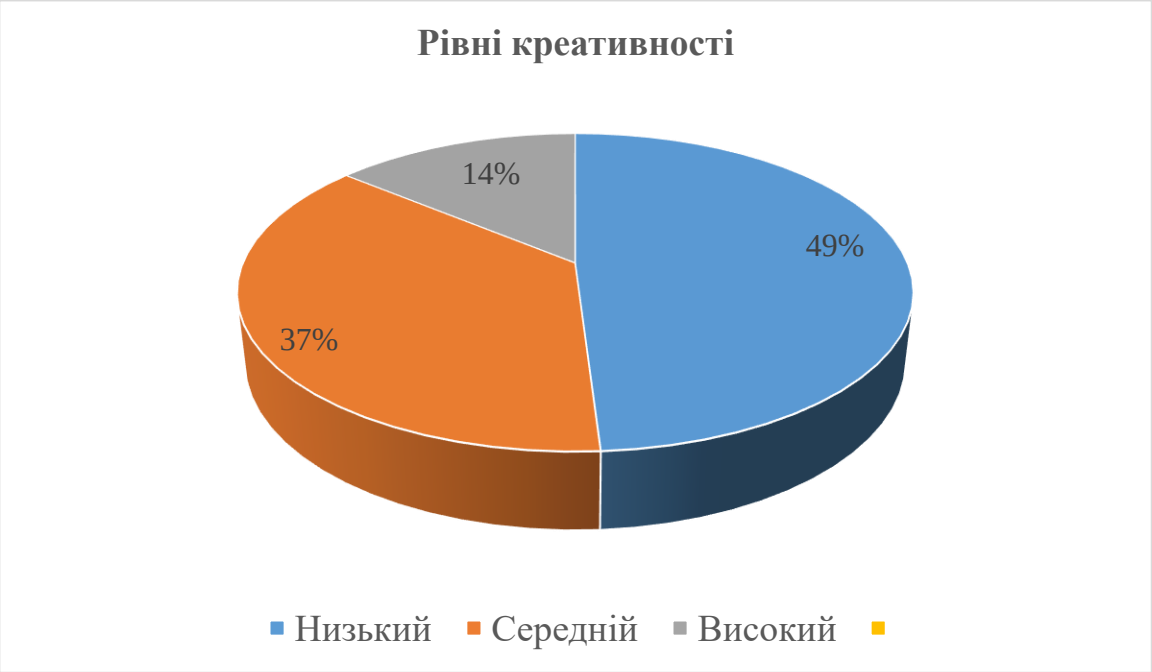

Рисунок 2.8. Рівні креативності майбутніх вихователів ЗДО.

Майбутні вихователі ЗДО потребують підвищення креативності у процесі навчання в університеті з метою формування готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Порівняльний аналіз показників структурних компонентів готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання дає можливість констатувати, що найвищі показники отримано за результатами дослідження когнітивного компонента, а найнижчі – операційного компонента. Отримані емпіричні дані засвідчують, що студенти здатні на достатньому рівні активізувати пізнавальні психічні процеси та набуті в процесі підготовки в університеті знання, які є основою професійної креативності. Проте відсутність сформованого розуміння змісту творчої діяльності, нездатність до її свідомої регуляції призводить до недостатнього оволодіння майбутніми

вихователями ЗДО діями та операціями, що необхідні для реалізації професійних завдань, пошуку їх нестандартних розв'язань в інклюзивному освітньому середовищі в контексті інноваційної діяльності.

Узагальнюючи отримані результати анкетування, діагностування визначено рівні готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання на констатувальному етапі (рис. 2.9).

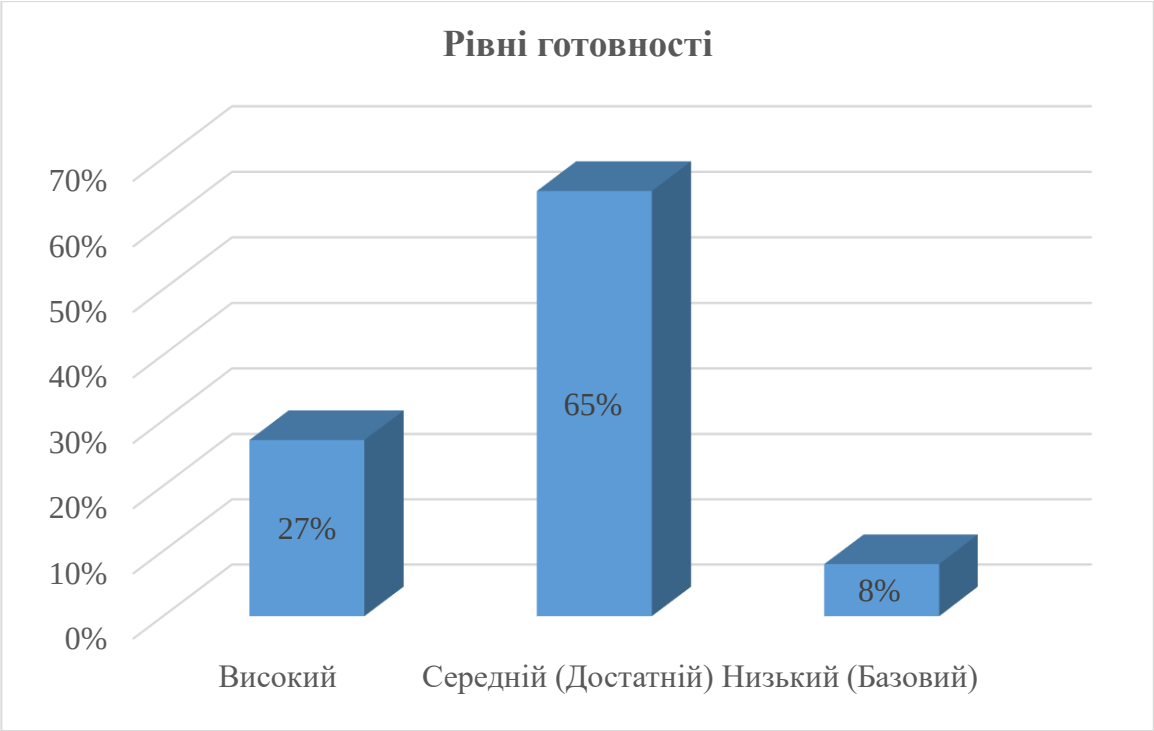

Рисунок 2.9. Рівні готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання на констатувальному етапі експерименту

Встановлено, що на констатувальному етапі переважна більше студентів (65 %) має середній рівень готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Підсумовуючи відзначимо, що констатуючий етап нашого дослідження (січень-квітень 2024 р.) складався з таких послідовних кроків як:

1) проведення на початку 2024 р. опитування студентів;

2) опрацювання результатів бесід і анкетування;

3) вивчення, інтерпретація, узагальнення результатів діагностування студентів за методиками;

4) виокремлення й обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в університетах до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання;

5) висновок про припущення (гіпотезу).

Таким чином, отримані дані на констатувальному етапі дозволили сформувати гіпотезу дослідження формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання буде ефективним за таких педагогічних умов: забезпечення позитивної мотивації майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання та впровадження в університетську підготовку навчального спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання».

Отримані результати уможливили розробку навчального спецкурсу, який пропонуємо в наступному підрозділі.

2.2. Навчальний спецкурс «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання»

Метою підготовки майбутніх вихователів ЗДО на сучасному етапі розвитку вищої освіти є вдосконалення особистості студентів; сприяння подальшому розкриттю їхніх комунікативних компетенцій; підвищення пізнавального і творчого рівнів для успішного розв’язання освітніх завдань на основі впровадження інноваційної діяльності із дошкільнятами інклюзивних груп ЗДО; набуття комплексу вмінь, які забезпечують готовність до застосування інноваційних підходів до розв’язання завдань професійної діяльності.

Важливими аспектом підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного освітнього середовища є забезпечення педагогічних умов для формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Закономірно, що впровадження інклюзивного навчання зумовлює необхідність створення педагогічних умов у ЗВО для підготовки майбутніх вихователів до інноваційної діяльності, важливою складовою якої є використання активних форм взаємодії з дітьми дошкільного віку з особливостями розвитку в умовах інклюзивного освітнього процесу.

У контексті дослідження розуміємо педагогічні умови як спеціально створене освітнє середовище, що сприяє підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання, а також сукупність засобів та об'єктивних можливостей освітнього процесу ЗВО, які спрямовані на досягнення мети професійної підготовки.

Спираючись на отримані результати констатувального етапу експерименту виокремлено такі педагогічні умови:

1) забезпечення позитивної мотивації майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання;

2) впровадження в ОПП зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» авторського спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання» в перелік дисциплін за вибором студентів в межах спеціальності.

Розглянемо визначені умови більш конкретно. Першою педагогічною умовою виокремлюємо забезпечення позитивної мотивації магістрів до майбутньої педагогічної діяльності з дітьми в умовах інклюзивного навчання. Реалізація першої умови спрямовується на формування мотиваційного компоненту готовності майбутніх вихователів ЗДО.

Ця умова характеризується створенням творчого освітнього середовища вищої школи завдяки моделювання професійних педагогічних ситуацій з використанням інноваційних форм педагогічної взаємодії.

Важливу роль у формуванні готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання відіграє креативне освітнє середовище ЗВО, оскільки воно забезпечує підготовку кваліфікованих і конкурентоспроможних педагогічних працівників.

Сутність і зміст освітнього креативного середовища розглядається в дисертаційних дослідженнях Т. Кудярської [37], А. Кучай [39], як багатоаспектне явище, що створене під час підготовки майбутніх вихователів ЗДО завдяки поєднання різних форм, методів і засобів інноваційного і традиційного навчання.

У процесі навчання в студентів педагогічних ЗВО сформується комплекс спеціальних умінь, навичок, компетенцій та особистісних якостей, які варто використовувати в практичній діяльності з дітьми дошкільного віку з особливими потребами.

Другою педагогічною умовою є формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного середовища є впровадження авторського спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх вихователів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання».

Майбутньому вихователю ЗДО необхідно мати теоретичні та практичні знання; знати зміст програм та посібників; володіти інноваційними підходами; знати сутність і доцільність застосування освітніх технологій. Особливе значення належить ознайомленню студентів із найпоширенішими в дошкільній освіті інноваційними технологіями, внаслідок чого відбувається формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності, враховуючи пріоритети інклюзивного навчання [37].

Внаслідок модернізації професійної підготовки організація освітнього процесу в ЗВО базується на таких принципах, як: неперервність і цілісність

педагогічної діяльності, інтеграція всіх її аспектів; альтернативність свободи вибору; практична спрямованість [37].

Аналіз системи викладання навчальних дисциплін у ЗВО та особливостей проходження педагогічної практики в ЗДО довів, що формування готовності майбутніх вихователів ЗДО відкриває шлях до саморозвитку, професійного самовдосконалення та самоосвіти кожного студента.

Представимо опис навчального спецкурсу, який пропонований для оновлення ОПП зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Спецкурс входить до переліку дисциплін вільного вибору студента в межах спеціальності. Кількість кредитів ЄКТС 3 (90 академічних годин, з них аудиторних 30: 10 лекційних годин, 20 – семінарське-практичних годин та 60 годин самостійної роботи студентів).

Навчальний спецкурс дозволить посилити міжпредметні зв'язки при підготовці майбутніх вихователів ЗДО в умовах вищої школи та сприятиме формуванню готовності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Програму спецкурсу складено на основі кредитно-модульної системи, що передбачає оптимальне структурування змісту навчального матеріалу, ознайомлення студентів із двома змістовими модулями.

Мета викладання навчального спецкурсу полягає у формуванні в магістрів уявлення про інноваційну діяльність в роботі з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Основними завданнями викладання спецкурсу є:

– засвоєння понять інновацій та інноваційної діяльності;

– знайомство з історією використання інновацій в освітньому процесі;

– розуміння мотиваційного потенціалу інноваційного освітнього середовища в ЗДО;

– засвоєння методичного інструментарію для ознайомлення студентів з творами про інклюзію;

– застосовування на практиці форм і методів інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Впровадження спецкурсу передбачає оволодіння студентами практичною складовою майбутньої професії, готує їх до самостійної діяльності, педагогічної практики та формування готовності майбутніх вихователів до застосування інноваційних освітніх технологій.

До основних методів викладання віднесено лекції, проблемний виклад навчального матеріалу, евристичну бесіду, самостійну роботу, консультування.

Закономірно, що теоретична підготовка здійснюється під час проведення лекційних занять. Метою лекцій є ознайомлення майбутніх вихователів ЗДО із сутністю педагогічної інноватики, інноваційного навчання, класифікації інновацій. Під час лекційних занять особливе місце варто відводити модульними та локальними інноваційним педагогічним технологіям, побудованим на системному підході. Перелік авторських інноваційних технологій в роботі з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання надано в табл. Б1. (додатку Б).

Окремим блоком програми означеного спецкурсу, що забезпечує підготовку майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності, є ознайомлення студентів з особливостями таких освітніх інновацій, як: сутність інтерактивного навчання; технології проблемного навчання та технології колективного навчання дітей; інтегративні технології в освітньому процесі ЗДО; ігрові технології; технології особистісно-орієнтованого навчання дітей дошкільного віку.

Змістовий модуль 1. Освітні інновації в роботі вихователя з дітьми дошкільного віку.

Короткий зміст тем модуля.

Тема 1. Сутність та особливості інноваційної діяльності педагога.

Тема 2. Системна інноваційна діяльність в дошкільній освіті.

Тема 3. Локальні педагогічні технології розвитку, навчання, виховання дітей дошкільного віку.

Тема 4. Сучасні модульні технології розвитку та виховання дітей дошкільного віку.

Тема 5. Авторські технології раннього навчання дітей дошкільного віку.

Змістовий модуль 2. Сучасні інноваційні технології роботи вихователя з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Тема 1. Особливості інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Тема 2. Тренінг з інноваційної діяльності вихователя з дітьми в умовах інклюзивного навчання.

Міждисциплінарні зв'язки: «Педагогіка». «Загальна та вікова психологія». «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта». «Спеціальна дошкільна педагогіка». «Музикотерапія». «Дошкільна лінгводидактика».

У процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО ефективними формами самостійної освітньої роботи студентів у межах пропонованого спецкурсу пропоновано написати есе, підготувати презентації використання інноваційних технології в інклюзивному освітньому середовищі.

Система оцінювання результатів навчання студентів:

1) поточний контроль: оцінювання на семінарське-практичних заняттях;

2) модульний контроль, виконання індивідуальних завдань;

3) підсумковий контроль: залік.

Політика навчального спецкурсу ґрунтується на засадах академічної доброчесності та визначається системою вимог, які висуваються до здобувачів вищої освіти другого рівня.

У ході впровадження спецкурсу здійснюється оволодіння педагогічним інструментарієм впливу, яке відбувається різними засобами: через проєктну діяльність, шляхом переконань, особистісного прикладу, авторитету, заохочення тощо.

Ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання досягається завдяки застосуванню таких методів і прийомів організації освітньої діяльності

студентів, як проблемні лекції, індивідуальні завдання; проєктна командна робота, моделювання; кейс-методи, тестові завдання, ділові ігри, дискусії; творчі завдання, завдання аналітичного, конструктивного дослідницького характеру тощо. Проте, розв'язання педагогічних завдань у процесі професійної підготовки майбутнього вихователя ЗДО актуалізує ознайомлення студентів та опанування вміннями застосовувати інтерактивні форми педагогічної взаємодії. Такий підхід сприяє формуванню в студентів цілісного наукового світогляду, сприяє появі індивідуального стилю професійної діяльності, поведінки.

Як приклад наведемо розробку тренінгу інноваційної діяльності вихователя з дітьми в умовах інклюзивного навчання.

Організація занять: тренінг розрахований на 8 практичних годин і містив такі блоки:

Блок 1. «Зміст інноваційної діяльності вихователя з дітьми в умовах інклюзивного навчання»;

Блок 2. «Інноваційні форми і методи роботи вихователя з дітьми дошкільного віку»;

Блок 3. «Інноваційні технології і інклюзія»;

Блок 4. «Авторські технології раннього навчання дітей дошкільного віку».

Кожен із тренінгових блоків було побудовано з відповідно до технологічного підходу Л. Карамушки [45]. Зміст цих блоків складався із трьох компонентів:

а) змістовно-теоретичного (орієнтований переважно на оволодіння майбутніми вихователями знаннями про зміст та складові інноваційної діяльності з дітьми в умовах інклюзивного навчання);

б) оцінно-діагностичного (орієнтований переважно визначення у студентів рівнів готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання);

в) корекційно-розвивального (орієнтований переважно на оволодіння майбутніми вихователями технології раннього навчання дітей дошкільного віку) [45].

Згідно з технологією тренінгу змістовно-теоретичний компонент тренінгу передбачав оволодіння студентами як учасниками знаннями щодо сутності інноваційної діяльності в дошкільній освіті, чинників, які зумовлюють її впровадження. У тренінгу цей компонент пропоновано реалізувати за допомогою метода «незавершених речень», «мозкових штурмів», роботи студентів у парах, за рахунок проведення групових дискусій.

Основну роль у реалізації оцінно-діагностичного компоненту тренінгу відігравали психолого-педагогічні практикуми, але певне значення мали виконання студентами домашніх завдань, які передбачали сформованість у них пізнавальної активності та проведення групових обговорень результатів попередніх наукових досліджень та досліджень близьких за тематикою.

Корекційно-розвивальний компонент передбачав оволодіння студентами впродовж тренінгових занять навичками відбору і використання інноваційних технологій в умовах інклюзивного навчання дітей дошкільного віку. Цей компонент включав такі інтерактивні техніки як: ігрові вправи і рольові ігри, за допомогою яких моделювались різні ситуації професійної діяльності вихователів у ЗДО; виконання студентами проєктно-аналітичних завдань під час зустрічей в парах; виконання домашніх завдань з метою пошуку ресурсів.

Напочатку кожного заняття завжди варто використовувати низку вправ, які допомагають студентам швидко включитись у спільну групову роботу та згуртуватись. Наприкінці кожного заняття завжди варто використовувати рефлексію і кілька прощальних тренінгових вправ, щоб завершити навчальне заняття у позитивній атмосфері для кожного із студентів.

Виконання студентами пропонованих викладачем домашніх завдань дасть можливість:

а) закріпити нову навчальну інформацію (теоретичні знання, практичні уміння та навички), отриману під час тренінгового заняття;

б) побудувати власний профіль майбутньої професійної діяльності;

в) усвідомити низку проблем в професійному розвитку, які потребують подальшого вирішення.

У таблиці 2.2 представлено опис першого тренінгового заняття.

Переважно більша частина цього заняття є організаційною. Тобто, спочатку студенти повинні дізнатись більше один про одного, почути себе впевнено, встановити правила спілкування і взаємодії на занятті та побудувати безпечні і довірливі відносини.

Таблиця 2.2

Приклад першого тренінгового заняття

Тема	Мета	Завдання	Структура
Зустріч «Разом до нових знань!»	Сприяти особистісному і професійному зростанню студентів	1. Сформувати у дорослого уявлення про самоприйняття та самоповагу. 2. Сприяти формуванню власної позитивної оцінки. 3. Сформувати навички відстеження негативних настанов щодо власного сприйняття, їх усвідомлення та здійснити трансформацію в позитивні. 4. Сформувати у студентів рефлексивні вміння і навички.	1. Знайомство, привітання. 2. Визначення правил роботи у групі. 3. Міні-лекція на тему «Інновації 1 інклюзія» 4. Тренінгові прави. 5. Домашнє завдання №1.

Тренінгові заняття пропонують майбутнім вихователям умови найбільш близькі до професійної діяльності.

Узагальнюючи відзначимо, що навчальний спецкурс «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання» спрямований на формування у студентів запланованих в ОПП освітніх результатів:

– готовність засвоювати й відтворювати навчальний матеріал відповідно до Базового компонента дошкільної освіти;

– здатність впроваджувати інноваційну діяльність в роботу з дітьми в ЗДО, яка забезпечуватиме необхідний розвиток та якість освіти дітей дошкільного віку з особливими потребами;

– здатність використовувати можливості інклюзивного освітнього середовища для досягнення освітніх результатів дітей дошкільного віку та оновлення освітньо-виховного процесу в ЗДО;

– здатність розуміти специфіку соціалізації та формування особистості дитини дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання;

– здатність володіти інноваційними формами, методами, технологіями в інклюзивному освітньому середовищі ЗДО.

Інформація, знання, здобуті в процесі вивчення запропонованого спецкурсу, стануть для студентів міцним підґрунтям для здійснення інноваційної діяльності. Із цією метою зміст спецкурсу спроєктований так, щоб відбувалась його реалізація через систему семінарське-практичних занять та тренінгу.

Таким чином, забезпечення в ЗВО педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційно діяльності в умовах інклюзивного навчання є важливим структурним елементом їх професійної підготовки.

Узагальнюючи висновки науковців з проблем організації навчання студентів-майбутніх вихователів ЗДО в умовах вищої школи встановлено, що така організація ґрунтується на принципах:

1. Принцип індивідуалізації. Підготовка має бути спрямована на індивідуальні потреби та можливості майбутніх фахівців в галузі дошкільної освіти, враховуючи їх попередній професійний досвід та знання.

2. Принципи актуальності і доступності. Навчальні програми з підготовки повинні відповідати сучасним вимогам формування компетентного вихователя ЗДО.

3. Принцип партнерства. Співпраця з роботодавцями допомагає забезпечити актуальність навчальних програм та можливість подальшого здійснення працевлаштування.

Зазначені принципи допоможуть підвищити якість навчання в університетах та підготувати студентів-майбутніх вихователів ЗДО до успішної професійної діяльності з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання має будуватись також з урахуванням таких наукових принципів:

– систематичності;

– науковості;

– диференціації;

– активності та свідомості;

– професійного спрямування;

– урахування індивідуальних і вікових особливостей дітей дошкільного віку;

– інноваційності освітнього середовища;

– безперервності освіти;

– рефлексивності взаємодії,

– комплексності;

– оптимальності;

– моделювання [35, с. 174].

У якості рекомендацій пропонуємо використовувати в процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО на другому (магістерському) рівні вищої освіти практикуми, розроблені О. Донченко з розвитку професійної креативності майбутніх вихователів ЗДО.

Пропоновані авторкою практикуми є змістовно та організаційно цілісним комплексом навчальних заходів. До уваги надано спецкурсам-практикумам «Професійна креативність вихователя ЗДО» (6 годин лекцій та 6 годин практичних занять) та «Альбом професійної креативності майбутнього вихователя ЗДО» (4 годин лекцій та 8 годин практичних занять). Ці спецкурси варто вводити в навчальний план магістрів як дисципліну за вільним вибором.

Навчальні завдання передбачають «вивчення студентами певних теоретичних питань, рефлексивний аналіз рівня власної креативності, створення перспективи її розвитку, розв'язання професійних завдань засобами арт-терапії» [18, с. 14.].

Щодо методів, які сприятимуть підготовці студентів-майбутніх вихователів ЗДО, пропонуємо методи стимулювання їхньої пізнавальної активності, які застосовуються у вищій школі для формування внутрішніх і зовнішніх мотивів навчання.

О. Кошіль до методів стимулювання студентів до майбутньої професійної діяльності вихователя ЗДО рекомендує кейс-метод (case-study). Цей метод характеризують як технологію навчання, сутність якої полягає в аналізі конкретної життєвої чи професійної ситуації.

Мета цього методу полягає у тому, щоб сформувати підчас навчання у вищій школі в студентів навички: «самостійного або групового аналізу, структурування інформації; виявлення ключових проблем та пошук альтернатив їхнього вирішення; виявлення ключової проблеми, у результаті чого постає вибір найбільш оптимальних шляхів її вирішення та виробляються програми дій» [35, с.168].

У змісті підготовки студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» рекомендуємо вивчення і розгляд таких кейсів:

– «Створення ситуації успіху для дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами в ЗДО»;

– «Взаємодія вихователя з батьками дошкільнят в ЗДО»;

– «Індивідуальний психологічний комфорт та соціальне благополуччя кожної дитини в ЗДО»;

– «Розвиток особистості дитини дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання в ЗДО»;

– «Аналіз інноваційної діяльності вихователя інклюзивної групи ЗДО».

Також для проведення занять в ЗВО із застосуванням інноваційних педагогічних технологій рекомендуємо викладачам продумати відповідні матеріали для відеолекторіїв, міні-лекцій і презентацій, підготувати обладнання,

розробити презентації, навчальний матеріал, що належить використовувати під час проведення різних видів занять із застосування інноваційних освітніх технологій.

Наголосимо, що в умовах університетської підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до інноваційної діяльності варто організувати:

1) індивідуальний супровід кожного окремого етапу навчання студентів, розроблення і реалізація системи освоєння майбутньої інноваційної діяльності майбутнього вихователя;

2) допомогу щодо проєктування власного професійного вдосконалення в процесі підготовки в ЗВО;

3) вивчення освітніх потреб студентів-майбутніх вихователів, можливостей і перспектив їх майбутньої професійної діяльності;

4) сприяти успішної реалізації індивідуальної освітньої програми, зокрема, через тренінги, спецкурси;

5) підтримку розвитку ключових і фахових компетенцій: освітніх, технологічних (операційних), комунікативних, креативних;

6) умови для рефлексії.

Результати педагогічного експерименту довели, що підготовка майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання не буде повністю реалізованою лише на теоретичному рівні. Важливе значення має практична складова, зокрема виробнича практика в ЗДО.

Аналіз складових навчально-методичного забезпечення ОПП першого і другого рівнів вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» засвідчив, що в навчальних планах підготовки студентів передбачено такі основні види практики: навчальна практика (6 тижнів); виробнича (літня, виховна) практика (3 тижня); виробнича (методична) практика (4 тижня).

Під час проходження практики майбутні вихователі ЗДО узагальнюють власний професійний досвід, набувають професійних умінь, а саме:

– системно аналізувати та добирати інноваційні освітні концепції;

– використовувати різноманітні методи реалізації професійних функцій;

– реалізовувати освітні програми для дітей відповідно до освітніх стандартів, закріплених у нормативно-правових документах;

– використовувати різноманітні форми освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку;

– створювати і підтримувати психологічно безпечне освітнє середовище в ЗДО;

– використовувати можливості освітнього середовища ЗДО для досягнення забезпечення якості освітньо-виховного процесу в ЗДО.

Рекомендуємо доповнити чи оновити програми практик цільовими професійно-педагогічними завданнями:

– визначити особливості освітнього середовища ЗДО відповідно до принципів інклюзії;

– спроєктувати інклюзивне освітнє середовище для дітей дошкільного віку, використовуючи різноманітні інноваційні технології, форми, методи;

– створити ситуації успіху в ЗДО для кожної дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Після такого доповнення зміст програм практик будуть модернізовані цільовими професійно-педагогічними завданнями та професійними кейсами, які мотивують студентів до професійного зростання, що забезпечує формування і підвищення професійної майстерності.

Рекомендоване доповнення програм практик вищезазначеними завданнями, дозволить удосконалити сформовану готовність майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Ураховуючи, що зміст підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання здійснюється відповідно до освітньо-професійної програми підготовки та робочих програмам з навчальних дисциплін, рекомендовано посилення змісту навчальних дисциплін темами, які розкривають сутність інклюзивного

освітнього середовища, особливості інноваційної діяльності в ЗДО. Рекомендуємо ввести до робочих програм навчальних дисциплін такі теми:

1) «Інклюзивне освітнє середовище як чинник виховання і розвитку дитини дошкільного віку»;

2) «Інклюзивний підхід в освіті»;

3) «Взаємодія суб'єктів в ЗДО як компонент інклюзивного освітнього середовища»;

4) «Педагогічна інноватика: сутність, специфіка»;

5) «Принципи створення інклюзивного освітнього середовища ЗДО»,

6) «Проєктування інклюзивного освітнього середовища ЗДО як інноваційна діяльність вихователя»;

7) «Психологічні умови організації ефективної комунікативної взаємодії між суб'єктами інклюзивного освітнього середовища»;

8) «Вимоги до готовності вихователя ЗДО впроваджувати освітні інновації»;

9) «Основи інноваційної культури майбутнього вихователя»;

10) «Мотиваційна готовність вихователя до інноваційної діяльності з дітьми з особливими потребами».

Підводячи підсумки відзначимо, що сучасному вихователю ЗДО нині недостатньо значущих теоретичних знань про інноваційні освітні технології, також треба вміти застосовувати й оцінювати їх доцільність на практиці. Аналіз результатів педагогічного експерименту дозволили виокремити педагогічні умови, що забезпечують формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання: забезпечення позитивної мотивації майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання та впровадження в освітній процес авторського спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання» в перелік дисциплін за вибором студентів в межах спеціальності.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено цілісний комплексний аналіз проблеми підготовки майбутніх вихователів до впровадження інновацій в закладах дошкільної освіти, що дозволило сформулювати такі загальні висновки.

1. Теоретично проаналізовано зміст підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, яка тривалий час залишається предметом наукових досліджень. На основі аналізу української та зарубіжної наукової літератури окреслено понятійно-термінологічне поле дослідження. Уточнено і конкретизовано сутність трьох груп понять: «професійна підготовка», «інноваційна діяльність», «інклюзивне навчання». З'ясовано, що під підготовкою майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання розуміємо цілеспрямований комплексний процес формування майбутніх вихователів в закладах фахової передвищої і вищої освіти, що містить розробку та впровадження нових навчальних дисциплін, методик, підходів, спрямованих на забезпечення якісної освіти для всіх дітей дошкільного віку, включаючи тих, у кого є особливі освітні потреби. Така підготовка складається з двох компонентів: теоретичної підготовки (цикли навчальних дисциплін) і практичної (педагогічна практика студентів).

Охарактеризовано, що професійна діяльність майбутніх вихователів ЗДО, є сукупністю діяльнісно-рольових і особистісних характеристик. Результатом підготовки майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання є сформована в них готовність, яка характеризується певним рівнем, необхідним для здійснення професійної взаємодії з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами. До етапів формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання віднесено підготовчий, основний і професійний. Обґрунтовано змістове наповнення структурних компонентів готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах

інклюзивного навчання та диференційовано рівні (високий, достатній та базовий) готовності.

2. Визначено й обґрунтовано специфіку інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання. Доведено, що інноваційна діяльність вихователів ЗДО в умовах інклюзивного навчання полягає в впровадженні новаторських методів, підходів та технологій з метою створення сприятливого середовища для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей, потреб та можливостей. Специфіка інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання зумовлена методологічними підходами (компетентнісний, системний та діяльнісний), які сприяють створенню інклюзивного середовища в ЗДО, де кожна дитина має можливість розвиватися на своєму рівні та досягати успіху серед однолітків.

З'ясовані особливості інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання: використання вихователями інтерактивних методів навчання дошкільнят (групові та проектні завдання, ігри, технології, щоб стимулювати пізнавальну активність дітей); розвиток критичного мислення та творчих здібностей дітей шляхом стимулювання їхньої уяви та допитливості; використання вихователями комп'ютерних програм, онлайн-ресурсів та цифрових інструментів для підвищення ефективності професійної взаємодії з дітьми дошкільного віку.

3. Обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в університетах до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. До них віднесено дві умови. Перша умова характеризує необхідність забезпечення в процесі університетської підготовки позитивної мотивації майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Друга умова характеризує впровадження в освітній процес підготовки магістрів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» навчального спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх вихователів до

впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання» в перелік дисциплін за вибором студентів в межах спеціальності.

4. За результатами констатувального етапу дослідження було розроблено навчальний спецкурс «Основи формування готовності майбутніх вихователів до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання». До особливостей авторського навчального спецкурсу віднесено його інтерактивність, цільову і практичну спрямованості, персоналізацію, постійну оцінку ефективності.

Завдання дослідження виконані, мета досягнута, гіпотеза підтверджена.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Перспективними розглядаємо питання вивчення зарубіжного досвіду підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти для впровадження інноваційних форм взаємодії з дітьми, а також напрями підвищення кваліфікації вихователів із урахуванням змін нормативно-правового забезпечення і новітніх цифрових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атрощенко Т. О. Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти : теоретичні та методичні площини. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Т. 1. №75. С. 50–60. DOI: https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-1.9

2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Наказ МОН від 12 січня 2021 р. № 30. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення: 16.06.2024).

3. Балаєва К. С. Інноваційні технології в галузі дошкільної освіти. *Вісник Прикарпатського національного університету. Педагогіка*. 2014. Вип. LI. С. 134–137.

4. Бєлєнька Г. В. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку критичного мислення студентів. *Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2020. № 16. С. 33–45.

5. Бєлєнька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : дис. … докт. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2012. 495 с.

6. Біда О. А., Шевченко О. В,. Кучай О. Інноваційні технології у фізичному вихованні і спорті. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 19–23.

7. Богуш А. Дошкілля в сучасному педагогічному просторі. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія. Педагогіка. Психологія*. 2010. Вип. 11. С. 48–53.

8. Васюк К. М., Ляшенко Х. С. Комунікативні якості особистості як детермінанта розпізнання брехні в безпосередньому спілкуванні. 2013. С. 33–39.

URL:https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22859/Vasiuk_Liashenko. pdf?sequence=1. (дата звернення: 16.06.2024).

9. Волошина О. В. Педагогіка інновацій у вищій школі : навч.-метод. посіб. Вінниця : ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 2014. 161 с.

10. Гаврилюк С. М. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості : автореф. дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Умань, 2016. 39 с.

11. Гавриш Н., Брежнєва О. Оптимізація засвоєння майбутніми педагогами теоретичних знань у процесі вивчення фахових дисциплін. *Людинознавчі студії. Серія : Педагогіка*. 2017. Вип. 4 (36). С. 43–53.

12. Гончар Н. П. Формування креативності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами інтерактивних технологій навчання. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. : Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики*. 2011. Вип. 14 (24). С. 187–190.

13. Грама Н. Г. Теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04 / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 41 с.

14. Демченко І. І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти : дис. … д-ра пед. наук. Умань, 2016. 716 с.

15. Дичківська І. М. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів до інноваційної педагогічної діяльності : теорія і методика : монографія. Рівне : Поліграф, 2017. 420 с.

16. Дичківська І. М. Принципи управління інновацій-ними процесами у дошкільних навчальних закладах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 22(1). С. 110–117.

17. Дідичук А. Впровадження інноваційних технологій в освітній процес сільських закладів дошкільної освіти. *Інноваційні технології в дошкільній*

освіті : зб. наук. статей IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Переяслав, 20–21квітня 2021 р.). Переяслав, 2021. С. 78–82.

18. Донченко О. С. Розвиток професійної креативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами арт-терапії : автореф. дис. … канд. психол. наук : 19.00.07/ Нац. пед. універ. ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2018. 23 с.

22. Дубасенюк О. Інновації в сучасній освіті : інтеграція науки і практики. *Зб. наук.-метод. праць*. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. С. 12–28.

23. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта : інноваційні технології та методики : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.

24. Дубовик Ю., Гнізділова О. Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія й методика формування у дошкільників уявлень про професії» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з освітньої програми «Дошкільна освіта» за спеціальністю 012 Дошкільна освіта. 2023. 13 с.

25. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008.1040 с.

26. Ємчик О. Г. Інноваційна діяльність як вид педагогічної творчості вихователя закладу дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2023. № 1. С. 25–30. DOI: https://doi.org/10.32782/apv/2023.1.4

27. Жукова А. Особливості організації та проведення педагогічного експерименту як основного інструменту дослідження лідерської компетенції у студентів. *Вісник Львівського університету*. 2023. № 38 С. 97–104. DOI: https://doi.org/10.30970/vpe.2023.38.11857.

28. Засенко В. В., Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами : пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров’я. *Дефектологія. Особлива дитина : навчання і виховання.* 2014. № 3. С. 20–29.

29. Захарасевич Н. В. Підготовка майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Івано-Франківськ, 2018. 22 с.

30. Зданевич Л. В. Сутність і структура професійної підготовки до роботи з дезадаптованими дітьми дошкільного віку. *Гірська школа Українських Карпат. Вісник. Фахове наукове видання з педагогічних наук Прикарпатського нац. університету імені Василя Стефаника*. 2013. Вип. 8–9. С. 59–64.

31. Івершинь А. Г. Діагностика розвитку креативності особистості майбутніх вихователів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 2. С. 101–106.

32. Інклюзивне освітнє середовище : проблеми, перспективи та кращі практики : тези доп. XXI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24–25 листопада 2021 р.), у 2-х частинах. Ч. 2. Київ : Університет «Україна», 2021. 538 с.

33. Кас'яненко О. М. Шляхи реалізації інклюзивної освіти в українських ДНЗ. *Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Мукачево, 14–15 трав. 2015р.). Мукачево, 2015. С. 136–138.

34. Коваленко Є. І. Інноваційна діяльність у закладах дошкільної освіти. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя*. 2015. № 4. С. 52–56.

35. Козак Л. В. Педагогічна інноватика як міждисциплінарна галузь професійної педагогіки. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика. Серія : педагогічні науки.* 2016. Вип. № 3–4 (48–49). С. 29–35.

36. Козловська І. Теоретико-методологічні основи інтеграції знань у навчальному процесі : основи дидактичної інтегрології. *Молодь і ринок.* 2012. Вип. 11 (94). С. 31–36.

37. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Самміт-книга, 2009. 272 с.

38. Кошіль О. П. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу : ґенеза та сутнісний зміст поняття. *Освітологічний дискурс.* 2017. № 3–4 (18–19). С. 150–162.

39. Кудрявцева О. А. Компоненти та показники сформованості готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності з дітьми раннього віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 46. С. 122–126. DOI: https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/46.25

40. Кудярська Т. Р. Теоретичні і практичні підходи до впровадження інклюзивної освіти: сучасні наукові дослідження. *Освітній простір України : науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»* / гол. редкол. Н. В. Лисенко. Івано-Франківськ, 2019. Вип. 17. Ч. 2. С. 346–351.

41. Кузава І. Б. Формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів до умов інклюзивної освіти. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. Черкаси*. 2013. Вип. 40 (293). С. 83–87.

42. Кучай А. Оптимізація процесу формування готовності майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до застосування інтерактивних педагогічних технологій у професійній діяльності. *Natural science readings.* 2019. Vol. I. №1. P. 149–155.

43. Кучерявий О. Г. Педагогіка : особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. Київ : Наукова думка, 2011. 464 с.

44. Лалак Н. В., Граб Л. М., Лешко Х. Ю. Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з обмеженими можливостями в умовах інклюзії. *Психологія : теорія і практика*. 2019. Вип. 1 (3). С. 100–107.

45. Лемовська Л. В. Складники професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти : педагогічна майстерність, педагогічна творчість. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2019. Вип. 69. С. 5–9.

46. Листопад О. А. Підготовка майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в закладах дошкільної освіти. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні Науки*. 2019. № 2 (65). С. 183–189.

47. Мартинчук О. В. Теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному середовищі : дис. … д-ра. пед. наук. Київ, 2019. 614 с.

48. Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій : психологічний практикум / за ред. Л. М. Карамушки. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с.

49. Міністерство освіти і науки України. Інклюзивне навчання. URL: https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&type=all&tag=%D1%96%. (дата звернення 16.06.2024).

50. Миськова Н. М. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування у старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2018. 23с.

51. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf. (дата звернення 16.06.2024).

52. Огнев'юк В. Філософія освіти та її місце в структурі наукових досліджень феномену освіти. *Освітологія*. 2012. № 1. С. 69–75.

53. Освітньо-професійна програми «Дошкільна освіта». ЗНУ. 2022. URL: https://www.znu.edu.ua/opp/mag/spp/opp_do_22.pdf. (дата звернення 05.06.2024).

54. Омеляненко А. В. Формування професійної комунікативної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Науковий огляд.* 2013. № 1. URL: http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/ article/view/19. (дата звернення 05.06.2024).

55. Павлова Н., Гнедко Н. Упровадження міждисциплінарної інтеграції у процесі підготовки компетентних учителів інформатики. *Нова педагогічна думка*. 2019. Вип. 1. С. 131–135.

56. Підлипняк І. Підготовка майбутніх фахівців з дошкільної освіти до інноваційної діяльності. *Acta paedagogika volynieses*. 2022. Вип. 2. С. 30–36. DOI: https://doi.org/10.32782/apv/2022.2.5.

57. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання : теорія і практика. Київ, 2002. 136 с.

58. Про вищу освіту. Закон України від 1 липня 2014 р. № 37–38. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text. (дата звернення 25.05.2024).

59. Про дошкільну освіту. Проєкт Закону України від 13 вересня 2022 р. № 8030. URL: blob:https://itd.rada.gov.ua/9726e3ae-bcf6-4f25-9040-a8bba15aac44. (дата звернення 25.05.2024).

60. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання. Наказ МОН від 1 жовтня 2010 р. №912. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189. (дата звернення 25.05.2024).

61. Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти: Постанова КМУ від 10 квітня 2019 р. № 530. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text. (дата звернення 25.05.2024).

62. Про затвердження Положення про заклад дошкільної освіти. Постанова КМУ від 12 березня 2003 р. № 305. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-%D0%BF#n15. (дата звернення 25.05.2024).

63. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» від 19 жовтня 2021 р. № 755–21. Наказ Міністерства економіки України. URL: https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/84885/. (дата звернення 25.05.2024).

64. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 р. № 38–39. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text. (дата звернення 25.05.2024).

65. Психологічний супровід інклюзивної освіти : метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

66. Рогова Т. В. Професійна підготовка студентів у ВНЗ : її ознаки та якість. *Педагогіка та психологія*. 2017. № 56. С. 294–301.

67. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч.-метод. посіб. Київ : ЕКМО, 2011. 324 с.

68. Сисоєва С. О., Рейпольська О. Д. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку: новий погляд. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2(1) С. 1–10.

69. Смольникова Г. В., Семененко А. А. Особливості інноваційної діяльності в закладах дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 6 : Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики*. 2018. Вип. 30. С. 129–133.

70. Смолюк С. В. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 3. С. 3–8. DOI: https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.1.

71. Сущенко Л. О. Педагогічні інновації : від стратегії до реалізації. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2015. № 2 (10). С. 302–307.

72. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2004. 41 с.

73. Тверезовська Н., Сидоренко В. Методологія педагогічного дослідження. Київ : Центр учбової літератури. 2013. 440 с. URL: https://textbook.com.ua/pedagogika/1473451777. (дата звернення 21.05.2024).

74. Теличко Т. В. Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Сер. 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2020. Вип. 73 (2). С. 88–91.

75. Український словник-довідник з педагогіки і психології вищої школи / Н. Є. Герасимова, Н. В. Касярум, В. М. Король, О. П. Савченко. Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. 212 с.

76. Філімонова Т. Підготовка майбутніх вихователів ДНЗ до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Кропивницький, 2019. 20 с.

77. Харківська А. І. Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти : навч. посіб. Харків, 2020. 441 с.

78. Шахіна І. Ю., Садова Д. В. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті: Переваги та особливості використання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 1. С. 236–240. DOI: https://doi.org/10.31651/2524-2660-2020-1-236-240.

79. Юрчук О. І. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04 / Рівнен. держ. гум. ун-тет. Рівне, 2019. 279 с.

80. International Encyclopedia of Education / eds. : P. Peterson, E. Baker, B. Mo Gaw. Oxford: Elsevier, Academic Press, 2010. 6957 p.

81. Kharkivska A. Methodological approaches to development the future educator’s communicative culture of preschool education in the conditions of magistracy. *Danish Scientific Journal*. Denmark, 2019. № 28. Vol. 2. P. 15–17.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Шановні студенти!

З метою дослідження сформованості готовності до застосування інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання, просимо відповісти на запитання:

1. Чи зрозуміле для вас значення поняття «інноваційна діяльність»?

Так ___ Ні ____ Частково ___

2. Як часто ви відчуваєте себе вмотивованим/ною до використання педагогічних інновацій?

Інколи ____ Часто _____Ніколи____

3. Як часто ви відчуваєте невпевненість щодо використання інноваційних освітніх технологій у роботі з дошкільнятами в умовах інклюзивного навчання?

Інколи ____ Часто _____ Ніколи ____

4. Чи застосовуєте ви які-небудь інноваційні форми і методи при взаємодії з дошкільнятами з особливими потребами?

Так ____ Ні ___

5. Чи застосовуєте ви яку-небудь інноваційну діяльність у психологічно-критичні моменти в роботі з дошкільниками?

Так ____ Ні ___

6. Чи брали ви участь у тренінгах та спецкурсах з вивчення практик інноваційної діяльності в роботі з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання?

Так ____ Ні ___

Дякуємо за Ваш час!

Додаток Б

Інноваційні освітні технології

Таблиця Б.1

Авторські інноваційні технології в роботі з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзивного навчання

Назва	Автор
«Будинок вільної дитини»	М. Монтессорі
«Йєна-план-школа»	П. Петерсен
Антропософські школи (вальдорфська педагогіка)	Р. Штейнер
«Школа успіху і радості»	С. Френе
«Школа для життя, через життя»	Ж.-О. Декролі
«Школа діалогу культур»	В. Біблер
Технологія розвитку творчої особистості	Г. Альтшуллер

Декларація академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, _____, студентка _____ курсу, _____ форми здобуття освіти, факультету соціальної педагогіки та психології, спеціальності _____ освітньої програми _____, адреса електронної пошти _____, – підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: _____ _____ відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

_____ _____

(підпис) (ПІП студента)

_____ _____

(підпис) (ПІП керівника)